

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Andra Kammaren. N:o 15.

Onsdagen den 11 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes för justering det i kammarens sammanträde den 4 den-
förda protokoll.

Ordet begärdes af

Herr Hedin, som yttrade: Af samma anledning som vid ett före-
gående tillfälle nödgas jag, ehuru ogera, göra en anmärkning emot
det upplästa protokollet. Anledningen är den, att ingen kan känna
sig förpligtad att godkänna ett protokoll, af hvilket sedermera skulle
framgå, att han här hade framfört origtiga uppgifter, när så icke är
förhållandet. Jag erinrar därför och förklarar härmed, att jag alltid
kommer att vidhålla och att jag är beredd att när som helst med ed
bekräfta mitt påstående — ett påstående, som för resten af många
kammarens ledamöter kan vitsordas — att efter en stunds diskussion
angående herr Ljungmans förslag om uppskof med afgörandet af det
hvilande representationsförslaget till sista riksdagen af innevarande
valperiod, den frågan, som af herr talmannen muntligen framställdes
till kammarens ledamöter, *icke* gälde föredragningsättet.

Jag skall inskränka mig till denna erinran, då jag icke utan nöd-
tvång vill vidare tala om den snö, som föll i fjol. Jag skall därför
icke heller göra något yrkande.

Vidare anförde:

Herr Wawrinsky: Då herr Hedin vädjade till kammarens med-
lemmar, anhåller jag att — för så vidt icke mitt minne missleder
mig — få tillkännagiva, att jag för min del med strängaste uppmärksamhet
följde förhandlingarna förliden onsdag, och att jag då hörde
herr talmannen redan i den muntliga propositionen uttryckligen betona
föredragningsättet såsom det, hvarom han ville höra kammarens me-
ning. Jag anser mig i sanningens intresse förbunden att här förklara
detta, liksom att jag fann den skriftliga proposition, som sedermera

vid justeringen upplästes, innehålla detsamma, som herr talmannen yttrat, ehuru något omständligare och fullständigare formuleradt.

Herr Waldenström: Äfven jag var vid det tillfälle, då herr talmannen framställde ifrågavarande proposition, fullt uppmärksam. Och jag kan därför intyga, att herr talmannen eftertryckligt betonade, att propositionen gälde föredragningsättet. Detta kan jag göra så mycket mera, som det fäste min uppmärksamhet särskildt därför, att jag ansåg, att herr Ljungman icke hade talat om föredragningsättet, och att jag därför icke kunde förstå, hvarför herr talmannen i sin muntliga proposition så särskildt betonade, att diskussionen hade gällt detta.

Herr Ljungman: Gent emot hvad den siste talaren yttrade ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att mitt yrkande vid ifrågavarande tillfälle äfven innebar, att frågan om föredragningsättet skulle afgöras först. Och i detta mitt yrkande instämde bland andra äfven herr E. G. Boström och herr Hedin.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, blef det upplästa protokollet af kammaren godkänt.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagaf, att, enligt vid talmanssammanträde fattadt beslut, gemensamma omröstningar komme att ega rum *dels* nästa lördag den 14 dennes i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande vissa delar af tullbevillningen, och *dels* fredagen den 3 instundande april rörande de derförinnan behandlade frågor beträffande statsregleringen under de särskilda hufvudtitlarne, i fråga om hvilka kamrarne stannat i olika beslut och hvarom de af vederbörande utskott föreslagna voteringspropositioner före nämnda dagar blifvit af båda kamrarne godkända.

§ 3.

Vidare och uppå derom af herr talmannen gjord hemställan beslöt kammaren att nästkommande lördag den 14 dennes, efter afslutande af de till nämnde dag utsatta gemensamma omröstningar, företaga val dels af tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jemte deras suppleanter och dels af sex suppleanter för nämnde valmän.

§ 4.

Efter föredragning af herr *A. Hedins* i senaste sammanträdet aflemnade motion, n:o 176, hänvisades densamma till behandling af särskilda utskottet n:o 2.

§ 5.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial n:o 2, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandlingen af det från 1890 års riksdag hvilande förslag om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

Sedan Andra Kammaren vid föredragning af det från 1890 års riksdag hvilande förslag om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen bifallit ett framställt yrkande, att beslutet öfver detta förslag skulle uppskjutas till 1893 års riksdag, men Första Kammaren för sin del antagit förslaget, hemställde utskottet i föreliggande memorial, att Andra Kammaren måtte i ärendet fatta hufvudsakligt beslut.

Det ifrågasvarande grundlagsändringsförslaget var af följande lydelse:

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.*

§ 6.

1. Första Kammaren skall bestå af etthundrafemtio ledamöter, hvilka för en tid af nio år utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

2. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för hvilken, efter folkmängden inom dess område, väljes en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundrafemtiondedel af rikets folkmängd.

3. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 2 sägs, väljes dock en riksdagsman.

4. Derest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadsgangena i mom. 2 och 3 böra utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt mom. 2 äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne, vara berättigade att hvardera välja ytterligare en riksdagsman.

5. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets, enligt ofvan angifna grunder, eger utse, bestämmes hvarjtionde år af Konungen; och skall vid tillämpning af den sålunda fastställda ordningen iakttagas, att inskränkning icke sker i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

6. Upphör stad att i landsting deltaga, må, så länge då gällande ordning för valen länder till efterrättelse, stadens rätt att utse riksdagsman inträda allenast i det fall, att ledighet uppstår i den valkrets, staden förut tillhört.

§ 13.

1. Andra Kammaren skall bestå af tvåhundra-tjugufem ledamöter, deraf etthundrafemtio för landet och sjuttiofem för städerna. Dessa ledamöter väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvar till i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola, för ernående af det bestämda

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundrafetio, skola, i den mån sådant erfordras, angränsande domsagor, som hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en sjuttiofemtedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en sjuttiofemtedel af städernas folkmängd. Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner tillämpning vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum. Köping, som erhåller stadsprivilegier, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

Efter uppläsandet häraf lemnades ordet till

Herr Elowson som anförde: Herr talman! Det hvilande grundlagsförslaget utgår från förutsättningar, hvilka icke äro öfverensstämmande med verkligheten. Konstitutionsutskottet från åren 1888, 1889 och 1890, som framlagt förslaget, har vid formuleringen af § 13 antagit, att en antagonism eger rum emellan stad och land samt att stadsrepresentanterna och landsbygdens representanter befinna sig i motsatta politiska läger. Om en dylik motsats egde rum, skulle det hvilande grundlagsförslaget vara synnerligen egnadt att för framtiden befästa ett svalg emellan de båda nämnda representantgrupperna. Men en undersökning af de verkliga förhållandena leder till det resultatet, att någon politisk ovilja mellan städernas invånare och landsbygdens invånare alldeles icke eger rum.

Uti denna kammare liksom i alla parlamentariska församlingar finnas partier, som äro hvarandra motsatta. Motsatsen emellan partierna betingas naturligtvis af meningsskiljaktigheter, af olika åsikter. Men denna skiljaktighet i uppfattning är för visso icke beroende af, huruvida vederbörande riksdagsman är från en stadsvalkrets eller från en landtvalkrets.

Någon torde dock invända och säga: detta må vara riktigt; partibildningen sker visserligen efter åsikter, men icke desto mindre lär en motsats kunna uppvisas emellan stad och land. En ansenlig del af jordbruksfastigheterna äro nemligen betungade med grundskatter och indelningsverk. Något sådant finnes icke i städerna. Nå väl, mine herrar, måne det är städerna, som bära skulden för grundskatternas tillkomst? Nej. Grundskatterna äro sekelgamla. I vår tid har fråga uppstått om deras afskrifning.

Beräkning af antalet riksdagsmän i Första Kammaren för hvarje valkrets enligt folkmängderna af 1889 och 1899 (jemlikt hvilande förslag till ändring i riksdagsordningen).

Valkretsar.	Folkmängd vid slutet af			Antal riksdagsmän i Första Kammaren enligt folkmängden år 1889.				D:o enligt folkmängden år 1899.				Valkretsar.													
	År 1869.	År 1889.	År 1899. (Beräknad enl. tillvaxten 1870—1889.)	Antal hela qvoter [31,829].	Folkmängds-summa af de hela qvoterna.	Öfver-skott.	Antal riksdags-män.	Antal hela qvoter [34,568].	Folk-mängds-summa af de hela qvoterna.	Öfver-skott.	Antal riksdags-män.														
Städer.¹⁾													Städer.¹⁾												
Stockholm	134,650	243,500	327,450	7	222,803	20,697	* 8	9	311,112	16,338	* 10	Stockholm.													
Upsala	11,339	21,846	30,323	—	—	—	—	—	—	—	* 1	Upsala.													
Norrköping	22,997	31,788	37,373	—	—	—	* 1	1	34,568	2,805	—	Norrköping.													
Jönköping	10,810	19,610	26,412	—	—	—	—	—	—	—	* 1	Jönköping.													
Malmö	24,627	47,539	66,049	1	31,829	15,710	—	1	34,568	31,481	* 2	Malmö.													
Helsingborg	7,675	17,590	26,629	—	—	—	—	—	—	—	* 1	Helsingborg.													
Göteborg	55,046	102,782	140,447	3	95,487	7,295	3	4	138,272	2,175	4	Göteborg.													
Gefle	13,194	22,643	29,662	—	—	—	—	—	—	—	* 1	Gefle.													
Landstingsområden.¹⁾													Landstingsområden.¹⁾												
Stockholms läns	131,405	152,743	164,678	4	127,316	25,427	* 5	4	138,272	26,406	* 5	Stockholms läns.													
Upsala läns	88,259	99,457	105,578	2) 3	2) 95,487	2) 25,816	* 4	3	103,704	1,874	3	Upsala läns.													
Södermanlands läns	135,286	154,299	164,785	4	127,316	26,983	* 5	4	138,272	26,513	* 5	Södermanlands läns.													
Östergötlands läns	231,017	235,012	237,035	7	222,803	12,209	7	6	207,408	29,627	* 7	Östergötlands läns.													
Jönköpings läns	170,957	175,389	177,647	3) 6	4) 190,974	3) 4,025	6	5	172,840	4,807	5	Jönköpings läns.													
Kronobergs läns	159,619	161,960	163,143	5	159,145	2,815	5	4	138,272	24,871	* 5	Kronobergs läns.													
Kalmar läns norra	92,014	91,530	91,289	2	63,658	27,872	* 3	2	69,136	22,153	* 3	Kalmar läns norra.													
Kalmar läns södra	141,199	143,372	144,471	4	127,316	16,056	* 5	4	138,272	6,199	4	Kalmar läns södra.													
Gotlands läns	54,080	51,672	50,508	1	31,829	19,843	* 2	1	34,568	15,940	—	Gotlands läns.													
Blekinge läns	126,661	143,096	152,096	4	127,316	15,780	* 5	4	138,272	13,824	4	Blekinge läns.													
Kristianstads läns	220,846	223,422	224,721	7	222,803	619	7	6	207,408	17,313	* 7	Kristianstads läns.													
Malmöhus läns	281,128	301,745	312,613	4) 10	5) 318,290	1) 1,045	10	9	311,112	1,501	9	Malmöhus läns.													
Hallands läns	127,531	136,273	140,866	4	127,316	8,957	4	4	138,272	2,594	4	Hallands läns.													
Göteborgs och Bohus läns	176,756	194,348	203,790	6	190,974	3,374	6	5	172,840	30,950	* 6	Göteborgs och Bohus läns.													
Elfsborgs läns	279,537	277,125	275,927	8	254,632	22,493	* 9	7	241,976	33,951	* 8	Elfsborgs läns.													
Skaraborgs läns	242,892	248,183	250,871	7	222,803	25,380	* 8	7	241,976	8,895	7	Skaraborgs läns.													
Vermlands läns	261,522	253,517	249,607	7	222,803	30,714	* 8	7	241,976	7,631	7	Vermlands läns.													
Örebro läns	166,424	182,436	191,010	5	159,145	23,290	* 6	5	172,840	18,170	* 6	Örebro läns.													
Vestmanlands läns	113,155	136,977	150,707	4	127,316	9,661	4	4	138,272	12,435	4	Vestmanlands läns.													
Kopparbergs läns	175,927	196,038	206,939	6	190,974	5,064	6	5	172,840	34,099	* 6	Kopparbergs läns.													
Gefleborgs läns	132,640	182,043	213,267	5) 6	190,974	5) 13,712	6	6	207,408	5,859	6	Gefleborgs läns.													
Vesternorrlands läns	132,658	203,823	252,646	6	190,974	12,849	6	7	241,976	10,670	7	Vesternorrlands läns.													
Jemtlands läns	70,372	99,410	118,153	3	95,487	3,923	3	3	103,704	14,449	3	Jemtlands läns.													
Vesterbottens läns	90,938	120,363	138,474	3	95,487	24,876	* 4	4	138,272	202	4	Vesterbottens läns.													
Norrbottnens läns	75,596	102,878	120,014	3	95,487	7,391	3	3	103,704	16,310	3	Norrbottnens läns.													
Hela riket	4,158,757	4,774,409	5,185,180	136	4,328,744	413,877	150	134	4,632,112	442,042	150	Hela riket.													

¹⁾ Här ofvan särskildt upptagna städer äro sådana, som vid 1899 års slut, enligt beräkning, komma att ega mer än 25,000 innebyggare, och är deras folkmängd för alla tre åren (1869, 1889 och 1899) frändragen vederbörande läns.

²⁾ Beräkningen gjord med inräknande af Upsala stad, således för en folkmängd af 121,303 för hela länet.

³⁾ " " " " " " Jönköpings stad, således för en folkmängd af 194,999 för hela länet.

⁴⁾ " " " " " " Helsingborgs stad, således för en folkmängd af 319,335 för hela länet (oberäknadt Malmö stad).

⁵⁾ " " " " " " Gefle stad, således för en folkmängd af 204,686 för hela länet.

⁶⁾ Summorna i denna och föregående kolumn + Norrköpings folkmängd göra hela rikets (4,328,744 + 413,877 + 31,788 = 4,774,409).

⁷⁾ " " " " " " + Upsala, Jönköpings, Helsingborgs och Gefle folkmängd göra hela rikets (4,632,112 + 442,042 + 113,026 = 5,185,180).

* Utmärker att antalet riksdagsmän är högre än antalet hela qvoter, antingen till följd af stora öfverskott, eller till följd af att hvarje valkrets skall ega åtminstone 1 representant äfven om folkmängden ej uppgår till hel qvot.

Hafva städernas representanter hindrat denna afskrifning? Visserligen icke. För grundskatteafskrifning finnes nemligen inom Andra Kammaren en öfvervägande majoritet, oberoende af stadsrepresentanterna.

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Må hända hafva dessa representanter förut stält sig mindre välligt med hänsyn till grundskatteafskrifningen; men under senaste tiden har en väsentlig förändring i detta hänseende inträdt. Helt visst står detta i sammanhang dermed, att en *partibildning på naturlig grundval håller på att utveckla sig inom vår kammare*. Ur protokollet från de senaste riksdagarna skall man dessutom finna, huru som allt fler och fler stadsrepresentanter slutit sig till dem, hvilka förordat en grundskatteafskrifning. Till yttermera visso kan det vara lärorikt att erinra sig, att det just varit under en frisinnad regering, som en afskrifning, utgörande 30 procent af grundskatterna och motsvarande kostnader för indelningsverket, hittills blifvit genomförd.

Vidare säger någon: Landsbygdens kommunala utveckling hämmas af en författning, som är i hög grad otillfredsställande i afseende på röstberäkningen å kommunalstämma; städerna äro i detta hänseende bättre lottade. Jag tillåter mig fråga: Kan man väl tillräkna stadsrepresentanterna skulden för ojämnheten af den kommunala rösträtten på landet? Alldeles icke. Stadsrepresentanterna ha mycket allmänt uttalat sig till förmån för en begränsning af den kommunala rösträtten; och det lider intet tvifvel, att de fortfarande skola så göra, till dess att frågan vinner en nöjaktig lösning.

Än brännvinsförsäljningsmedlen då? utbrister någon, som hyser den föreställningen, att en motsats eger rum mellan stad och land, och för hvilken det må hända är kärkommet, om denna föreställning underhålles och utbredes. Fördelningen af dessa medel är ju ett trätofrö. Härpå svarar jag: Fördelningen af representationsrätten mellan stad och land är en *stor* fråga, fördelningen af brännvinsförsäljningsmedlen är en *liten* fråga. Dessa frågor kunna därför näppeligen med hvarandra jemföras. Dessutom är förbrukningen af brännvin i aftagande, och må hända kommer den dag, då brännvin icke förtäres såsom njutningsmedel hvarken i stad eller på landsbygd, då användandet af brännvin är inskränkt till tekniska och medicinska behof.

Någon antagonism finnes således icke enligt min uppfattning mellan denna kammares centerparti och de landsbygdsrepresentanter, hvilkas politik går liksom centerns i frisinnad riktning. Tvärtom: en likstämig uppfattning af de stora politiska spörsmål, som föreligga Riksdagen till lösning, förefinnes i sjelfva verket mellan dessa båda grupper. Det hvilande grundlagsförslaget är för den skull rigtadt mot dem båda, omedelbart mot stadsrepresentanterna, medelbart mot det gamla landtmannapartiet.

Det hvilande grundlagsförslaget aktar icke på de historiska förutsättningarna för nu gällande riksdagsordnings tillkomst. En af dessa historiska förutsättningar var det politiska fostbrödralag, som under en följd af år egde rum mellan borgare- och bondestånden. De båda folkvalda stånden gingo sida vid sida framåt i samma politiska riktning. Visserligen uppkommo stundom hotande anledningar till missämja, men det

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

lyckades vanligen de ledande männen att undanrödja alla misshälligheter. En bland desse ledande män var en tid boudeståndets talman, Nils Strindlund. Denne, som var en man med framtidsblick, afrådde för den skull gemenligen sina ståndsbroder från att företaga något, som kunde verka menligt på det goda förhållandet till borgareståndet. Enigheten mellan de båda folkvalda stånden insågs och ansågs af denne man såsom ett stort politiskt intresse. Jag hyser den förhoppning, att hans ande må besjåla de män, som hafva lösningen af nu föreliggande fråga i sina händer. Jag hyser ock den tillförsigten, att desse män må vara lifligt öfvertygade derom, att enighet mellan städernas representanter och landsbygdens frisinnade representanter är under nuvarande förhållanden ett nödvändigt vilkor för, att den politiska utvecklingen skall gå i en sund riktning och i en god riktning.

Förslaget till ändring af §§ 6 och 13 i vår riksdagsordning befinner sig i afgjord strid med de grundsatsar, hvarifrån bestämmelserna i dessa paragrafer äro härledda. Ty riksdagsordningen är i afseende på kamrarnes sammansättning byggd på den grundsatsen, att riksdagsmännens numerär skall vara beroende af folkmängden, dels medelbart, dels omedelbart. Någon förändring härutinnan är hvarken rådlig eller önskelig. För länge sedan har den regeln blifvit fastställd, att grundvalarne för en nations konstitutionella lagar icke böra ändras, utan att högst nödig anledning dertill finnes. Och ingen lär väl med fog kunna påstå, att någon ändring af sjelfva grunden för vår representations sammansättning är behöflig. Man säger: Riksdagsmännens antal växer med för stor hastighet, och särskildt gäller detta med afseende å en viss grupp af riksdagsmän. Nå väl mine herrar! Låten tillväxten ske med mindre snabbhet, låten den ifrågavarande gruppen *en tid* stå stilla, men borttagen icke möjligheten till utveckling! Oss höfves icke att bryta sönder det verk, som åstadkommits af 1863 och 1865 års grundlagsstiftare, men det höfves oss att utveckla och förbättra detta verk i öfverensstämmelse med dess inneboende principer.

Det hvilande grundlagsförslaget aktar icke på framtiden. Enligt förslaget skulle en oföränderlig proportion af 2 till 1 mellan landsbygdens och städernas representanter inom Riksdagens Andra Kammare fastslås. Men är väl inom hela riket proportionen mellan landsbefolkningen och stadsbefolkningen oföränderlig? Förslagets upphofsmän hafva gjort den iakttagelsen, att städernas folkmängd växer och tillika att den växer betydligt snabbare än landsbygdens folkmängd. Upplysande siffror hafva i detta afseende blifvit bekantgjorda i de betänkanden, som konstitutionsutskottet under de senare åren framlagt. Särskildt har utskottet sistlidet år i sitt utlåtande n:o 1 på sidan 33 meddelat såsom bil. litt. B en tabell, angifvande proportionen emellan lands- och stadsbefolkningen. Denna tabell, som börjar med år 1850 och slutar med år 1887, är synnerligen lärorik. Tabellen visar på ett högst åskådligt sätt, att proportionen mellan lands- och stadsbefolkningen är *rörlig*. Densamma visar för det första, att stadsbefolkningens tillväxt sker i det stora hela mycket hastigare än landsbefolkningens tillväxt, och för det andra att städernas snabbare tillväxt är för hvarje period, ja för hvarje år *aafbruten*. Det är således ett

fullt konstateradt erfarenhetsrön, att städernas folkmängdssiffror förändras i den riktningen, att de blifva ett allt större och större procenttal af hela rikets folkmängdssiffror.

Fasthåller man detta, så framställa sig sjelfmant följande frågor: Måne icke den tiden snart skall komma, då städernas folkmängd blir till numerären mer än hälften af landsbygdens folkmängd? Samt vidare: Skall icke den tid ock komma, då städernas folkmängd närmar sig till samma siffra som landsbygdens befolkning? Visserligen har utskottet icke förbisett de sannolika svaren på dessa frågor. Utskottet yttrar sig nemligen på sidan 17 i fråga om proportionen 2 till 1 mellan landsbygdens och städernas representanter på följande sätt: "Emot fastställande af denna proportion har anmärkts, att det väl kan tänkas, att städernas sammanlagda folkmängd kan komma att öfverstiga $\frac{1}{3}$ af hela rikets, och att i detta fall ifrågavarande proportion mellan landets och städernas representationsrätt vore uppenbart origtig." Sålunda medgifver utskottet, att dess förslag skall kunna leda till uppenbara origtigheter. Ja, mine herrar, det är verkligen så. Bestämmelsen om en oföränderlig proportion af 2 till 1 mellan landsbygdens och städernas representanter i denna kammare skulle helt visst, om den blefve godkänd, leda till oegentligheter i framtiden.

Detta synes emellertid icke mycket bekymra förslagets upphofsmän. Hänvisande till sin egen tabell, säga de, "att stadsbefolkningen, som år 1850 utgjorde 10,09 procent, år 1860 11,26 procent och 1870 12,95 procent af hela landets befolkning, trots städernas synnerligen starka tillväxt under senare tider, år 1880 ej uppgått till mer än 15,12 procent och för år 1887 utgjorde 17,78 procent af rikets folkmängd". Denna passus är verkligen högst egendomlig. Tabellen visar på ett otvetydigt sätt, att ökningen af städernas befolkning relativt till hela rikets folkmängd varit högst betydlig. Tager man derjemte i betraktande, att äfven landsbygdens folkmängd under tiden tillväxt, så utvisa tabellens procenttals-siffror — märken, mine herrar, procenttals-siffror — en anseelig tillväxt af stadsbefolkningen. Detta oakadt har utskottet sammanställt sina ord sålunda: trots städernas starka tillväxt under senare tider, har städernas invånarantal ej uppgått till mer än så och så många procent af hela rikets befolkning. Efter detta uttalande kommer utskottet till sitt hufvudargument: "Den tidpunkt, då det förutsatta fallet kan antagas komma att inträffa, synes för den skull i alla händelser så aflägsen, att det ej är nödigt eller lämpligt att nu för detsamma stifta lag." Men detta uttalande torde få anses innebära ett vittnesbörd derom, att *det hvilande förslaget icke är tjenligt såsom grundlag.*

Hufvudinhållet i det hvilande förslaget utgöres af en sträfvan att begränsa städernas representationsrätt. Åt denna sträfvan gifver jag visserligen mitt erkännande. Vid 1889 års riksdag uttalade jag mig för en sådan begränsning af städernas representationsrätt och vid sista riksdagen väckte jag en motion i samma syfte. Åsigten om behöfligheten af en rimlig begränsning har nu mognat. Men deraf följer väl ingalunda, att man bör antaga ett förslag, behäftadt med så många vanskligheter som det hvilande.

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Det finnes nemligen i detta förslag bestämmelser, som icke kunna tillämpas. Andra bestämmelser åter äro sådana, att de för tillämpningen påkalla ett vidtgående ingripande af Konungens administrativa myndighet. Till den förra klassen höra bestämmelserna i mom. 5 af paragraf 6. Till den senare höra, jemte andra, bestämmelserna i mom. 3 af paragraf 13.

Angående Första Kammarens sammansättning upptager förslaget tre hufvudbestämmelser: 1:o ett fixerat antal ledamöter, 2:o rätt för hvarje riksdagsman att under en bestämd tid qvarstå, 3:o riksdagsmännens fördelning på de särskilda valkretsarne efter en föränderlig norm. Dessa bestämmelser äro emellertid med hvarandra oförenliga.

Folkmängdens förändring inom de respektive valkretsarne är mycket ojämn. Uti en del valkretsar växer folkmängden mycket raskt, i andra långsamt, och uti några går den tillbaka. Fördelningen af riksdagsmännens antal skall emellertid hvart tionde år regleras efter ett rörligt mått, nemligen $\frac{1}{150}$ af hela rikets folkmängd. I följd af ojemheten i folkmängdens förändring måste det alltså kunna inträffa, att riksdagsmännens antal ökas i vissa kretsar och minskas i andra.

Vid valen af riksdagsmän till Första Kammaren innevarande års höst skulle riksdagsmännens antal ökas från 147 till 150. Med tillämpning af befolkningssiffrorna den 31 december 1889 skulle denna förökning tillfalla de tre landstingsområdena Kalmar läns Södra, Gotlands län och Blekinge län med en riksdagsman på hvardera. Inom de öfriga valkretsarne skulle antalet riksdagsmän blifva oförändradt. Med 1890 års folkmängdssiffror lagda till grund för valen, kunde möjligen fördelningen i viss mån blifva en annan.

Efter 10 år, således år 1901, skulle en ny reglering företagas. För att erhålla en föreställning om fördelningen af ledamöternas antal i Första Kammaren år 1901 har jag förskaffat mig en beräkning angående de sannolika folkmängdssiffrorna den 31 december 1899. Beräkningen är verkställd af en fullt kompetent person, en tjänsteman i statistiska centralbyrån, och jag anhåller att få beräkningen, som jag har här, fogad till Riksdagens protokoll. *)

Vid regleringen år 1901 skulle en förändring af riksdagsmännens antal inträda inom icke mindre än 17 valkretsar. Uti 9 valkretsar skulle nemligen en minskning inträffa och i 8 en ökning. I hvar och en af de 9 kretsarne skulle minskning ega rum med en riksdagsman; i en valkrets skulle en ökning med två riksdagsmän ega rum och i hvarje af de öfriga sju med en riksdagsman. Denna stora förändring beror delvis derpå, att under tio-årsperioden 1891—1901 fyra städer skulle utträda ur landsting och bilda egna valkretsar, nemligen Upsala, Gefle, Helsingborg och Jönköping. De landsting, hvarur dessa städer utträdt, skulle hvardera välja en riksdagsman mindre med undantag af Gefleborgs läns landsting, som på grund af landsbefolkningens ökning skulle, oakadt Gefle stad utgått ur tinget, fortfarande hafva rätt till samma antal riksdagsmän som nu, det vill säga 6.

*) Se bil. vid slutet af detta häfte.

Antager man det fall, som för tillämpningen af förslaget bestämmelser är mest gynnsamt, nemligen att de fyra nämnda städerna och således äfven Gefle kommit i tillfälle att under tioårsperioden, det vill säga före år 1901, utse hvar sin riksdagsman, så skulle en minskning i riksdagsmännens antal inträda inom blott sex valkretsar. Dessa valkretsar, som hvardera finge en riksdagsman mindre, skulle blifva Kalmar läns södra landstingsområde, Gotlands, Blekinge, Elfsborgs, Skaraborgs och Vermlands län. I stället skulle riksdagsmännens antal ökas i Stockholm med två och med en i hvardera af valkretsarne Malmö, Göteborg, Gefleborgs län och Vesternorrlands län.

Beträffande riksdagsmannaledigheter inom de först nämnda sex länen år 1901 kunna följande möjligheter inträffa. Vid sagda tid kan nemligen uti dessa valkretsar finnas ingen ledighet, en ledighet, en ledighet i hvardera af två eller en ledighet i hvar och en af tre, fyra, fem eller slutligen af alla sex valkretsarne. Det fins sålunda sju tänkbara fall. Om det sjunde fallet inträffar, d. v. s. om en ledighet fins i hvarje af de sex nämnda kretsarne, så kunna förslaget bestämmelser tillämpas. Om det första fallet inträffar, måste tillämpningen af valbestämmelserna uppskjutas, men om något af de öfriga fem fallen inträffar, så kunna förslaget bestämmelser helt enkelt icke tillämpas, *ty det fins valkretsar, som hafva rätt till sex nya riksdagsmannaplatsar, men antalet ledigheter är endast en eller två eller tre eller fyra eller fem.* Tillämpningen är således möjlig i ett fall af sju, omöjlig i fem fall af sju och måste i ett fall uppskjutas, och när uppskofs-fallet upphör, inträder i dess ställe ett omöjlighetsfall.

Antager man åter, att de fyra städer, som utträdt ur landstingen, icke kommit i tillfälle att under tioårsperioden välja sina riksdagsmän, så gestalta sig möjligheterna sålunda. I ett fall af tio är tillämpningen möjlig, i åtta fall af tio är den omöjlig, i det återstående tionde fallet måste tillämpningen uppskjutas, och efter uppskofs-fallets upphörande inträder, såsom nyss, ett omöjlighetsfall. Under de mest gynsamma förhållanden skulle således under år 1901 tillämpningen vara möjlig i ett fall af sju; under mindre gynsamma förhållanden blefve tillämpningen möjlig i ett fall af åtta eller ett af nio eller ett af tio. I de flesta fall skulle alltså tillämpningen vara omöjlig.

För indelningen af de mindre städerna i valkretsar enligt § 13 mom. 3 skulle Konungens administrativa magt inblandas i riksdagsordningens bestämmelser. Enligt förslaget skulle den folkmängdssiffra, som betecknar $\frac{1}{5}$ af alla städernas sammanlagda invånaretal, bestämma gränsen emellan större och mindre städer. Låtom oss kalla denna siffra "normaltal". Hvarje stad, som hade en folkmängd lika med eller högre än detta normaltal, skulle ega att ensam välja en eller flere riksdagsmän. De städer åter, hvilka hvar för sig hade en folkmängdssiffra lägre än normaltalet, skulle ordnas i valkretsar. Detta de mindre städernas ordnande i valkretsar skulle hvarvt tionde år verkställas af Konungen. Nu månne man spörja, efter hvilken grund dessa mindre städer skola ordnas i valkretsar. Jo, mine herrar, "så vidt lämpligen ske kan, länsvis". Denna mycket elastiska bestämmelse, som i sjelfva verket icke bestämmer något alls, är den enda, jag säger

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

icke grund, men ledning för indelningen. För öfrigt fins det icke spår till någon konstitutionel garanti, utan hela denna grannliga fråga om valkretsindelningen af de mindre städerna är öfverlemnad åt Kongl. Maj:ts nådiga vilja.

I motiveringen säger utskottet på sidan 21, "att förslaget bestämmelser ej medgifva ett fastställande af gränser för befolkningens storlek inom valkretsarna". Här öfverensstämman icke orden med tanken. Tanken är: ingen konstitutionel garanti mot administrativt godtycke i fråga om valkretsindelningen; orden äro: förslaget bestämmelser medgifva icke den konstitutionella garanti, som skulle ligga i en fastställelse af befolkningsgränser för de rörliga valkretsarne. Men nu förhåller det sig i sjelfva verket så, mine herrar, att ifrågavarande bestämmelser innebära just motsatsen mot hvad utskottet uppgifvit. Dessa bestämmelser icke endast medgifva ett fastställande af befolkningsgränser, utan de rent af fordra vissa gränser för följdriktighetens skull. När man uppställer talet $\frac{1}{5}$ af hela stadsbefolkningen såsom den medelfolkmängd, som skulle representeras af en riksdagsman, kan man icke gerna undgå att finna de båda talen: $\frac{1}{150}$ och $\frac{1}{50}$, det förra såsom en nedre gräns och det senare såsom en öfre gräns för de rörliga valkretsarne. Men enligt det hvilande förslaget, sådant det utgått ur sina mästares händer, skulle icke i *grundlagen* finnas något hinder för att folkmängdssiffrorna inom de särskilda valkretsarne blefve mycket olika, så att en valkrets komme att omfatta t. ex. blott 1,000 invånare, och en annan 25,000, 50,000 eller ännu mera. Regleringen af de mindre stadsvalkretsarne skulle nemligen blifva något helt annat och vida mera än en tillämpning af gifna föreskrifter, ty i sjelfva verket saknar det hvilande förslaget alla bindande föreskrifter angående den ifrågavarande regleringen. Följden häraf måste naturligtvis blifva den, att Konungen finge en mycket vidsträckt befogenhet att *på administrativ väg supplera grundlagen*. Men en dylik sammanblandning af grundlagsbud och administrativa åtgärder kan icke vara i samklang med sunda konstitutionella grundsatser.

Af hvad jag sålunda haft äran anföra torde framgå, herr talman, att förutsättningarna för det hvilande grundlagsförslaget strida mot verkligheten, och att detta förslag allt för mycket rubbar den nuvarande grunden för kamrarnes sammansättning.

Jag har sökt ådagalägga, att förslaget icke tager hänsyn hvarken till historiska förutsättningar eller till framtidens rättmätiga kraf. Jag har sökt bevisa, att förslaget dels innehåller bestämmelser, hvilka icke kunna tillämpas, dels saknar bestämmelser, hvilka af konstitutionella skäl äro högst behöfliga. Jag har framhållit, hurusom politisk klokhet manar städernas representanter och landsbygdens frisinnade representanter till enig samverkan; och af alla dessa skäl hemställer jag, herr talman, om afslag å det hvilande förslaget.

Herr Falk yttrade: Herr talman, mine herrar! För representationsförändringens genomförande måste tre af de gamla stånden underkasta sig i större eller mindre mån betydande uppoffringar, och endast ett af dem, bondeståndet, skördade af densamma väsentlig fördel i form

af ökad politisk magt. Då emellertid med förändringen afsågs, att i riksdagen skulle representeras icke såsom förut stånd och klasser, utan alla samhällets viktiga intressen, och man måste medgifva, att dessa funnes mångsidigare utvecklade i städerna än på landsbygden, så stadgade riksdagsordningen för städerna en i förhållande till folkmängden större representationsrätt. Trots detta hafva dock efter år 1880 flera förslag om inskränkning af stadsrepresentanternas antal framstälts, och man har såsom skäl härför i allmänhet anført den *tydliga* orättvisan i förhållandet mellan städernas och landets representationsrätt och dessutom städernas alltjemt växande inflytande inom denna kammare.

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Några bevis för den omordade orättvisan har jag vid studiet af motionerna och Riksdagens protokoll icke lyckats upptäcka, antagligen derför att några bevis härför icke kunna gifvas; i afseende på städernas inflytande i båda kamrarne har man hittills sett föga eller intet.

Jag nämnde båda kamrarne. Ty vid bedömandet af denna fråga, förhållandet mellan landsbygden och städerna, får man icke förbise, att af Första Kammarens 147 representanter endast 13 utses af städerna, alla de öfriga af landsbygden, hvars representanter i Första Kammaren väljas af landstingen; och den, som i likhet med mig någon längre tid tillhört ett landsting, vet alltför väl, huru liten betydelse de få stadsledamöterna ega gent emot det mäktiga jordegareintresset, hvarför ock valen till Första Kammaren uteslutande ske med hänsyn till detta. Något annat bevis för mitt påstående torde icke erfordras än en hänvisning till det beslut Första Kammaren redan fattat i nu förevarande fråga.

Till belysande af den påstådda orättvisan skall jag, om det tillåtes mig, anföra det förhållande, som eger rum inom det län jag tillhör, nemligen Jönköpings. Folkmängden derstädes uppgår, enligt 1888 års folkmängdsuppgifter, till 195,045 personer, hvaraf 171,000 tillhöra landtbefolkningen och 24,000 de tre städerna. Landsbygden representeras i riksdagen af 6 ledamöter i Första och 6 ledamöter i Andra Kammaren — således en representant för 14,250 invånare. De tre städerna hafva, som vi alla veta, i Första Kammaren *ingen* representant; de två småstäderna hafva för val till denna kammare blifvit instuckna bland två andra läns småstäder, och Jönköpings stad — med 19,500 invånare, enligt 1888 års folkmängdsuppgifter — skickar *en* representant. Vore det nu meningen att landsbygden och städerna *såsom sådana* skulle särskildt representeras, kunde man ens då vid uppgifna förhållande tala om en orättvisa till städernas förmån? Nej, men väl tvärtom. Nu är det emellertid icke städerna och landsbygden, som skola *särskildt* representeras, utan det är, som nämndt, samhällets alla intressen. Jag tillåter mig att med afseende härå citera en framtående ledamots af Första Kammaren ord vid behandlingen af denna fråga sistlidne riksdag. "Det tillhör ett sundt statsskick", yttrade han, "att de olika intressena äro inom riksdagen så jemnt representerade, att icke ett af dem kan göra sig gällande på de öfrigas bekostnad."

Hvad nu det föreliggande förslaget beträffar, så är detsamma i formelt hänseende af den beskaffenhet, att det ej kan väcka annat än

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

förvåning, att konstitutionsutskottet och Första Kammaren ansett lämpligt att detsamma upphöjes till lag. Dessa formella brister äro af en föregående talare så tydligt påvisade, att jag ej vill upptaga kammarens tid med ett återuppreparande eller genom anförande af ytterligare några sådana. Hvad jag emellertid vill upprepa, det är, att en fixering utaf representanternas antal helt och hållet strider emot de grunder gällande riksdagsordning i denna del fastställt — ett rörligt förhållande mellan befolkningens och representanternas antal. — Denna fixering blir så mycket olämpligare, då dertill kommer, att af Andra Kammarens ledamöter skulle enligt förslaget en tredjedel väljas af städerna och två tredjedelar af landsbygden, hvarigenom för framtiden skulle komma att fastslås en bestämd åtskilnad mellan stad och land — en uppfattning som, enligt mitt förmenande, borde i hela landets intresse på det allvarligaste bekämpas. Anses det nuvarande antalet riksdagsmän vara för stort, och en inskränkning för framtiden således behöflig, kan detta mål vinnas utan all rubbning af gällande riksdagsordning genom höjande af den folkmängdssiffra, som berättigar till val af representant.

Då såsom skäl för den föreslagna grundlagsändringen framhållits en orättvisa, som *icke* är befintlig, så skall jag, herr talman, taga mig friheten att fästa uppmärksamheten på den verkliga orättvisa, som, i händelse förslaget skulle antagas, kommer att drabba rikets samtliga småstäder, hvilka i ty fall få sin representationsrätt allt mer inskränkt till fördel för de större städerna. Antalet invånare i rikets samtliga 92 städer utgjorde år 1888 860,221 — deraf i 15 större städer 588,288 och i 77 små städer 271,933. Statistiken visar — ehuru utskottet icke ansett lämpligt att taga hänsyn till detta förhållande — att folkökningen i de större städerna är relativt så betydligt högre än i småstäderna, att, om förslaget skulle upphöjas till lag, valkretsarnes antal för dessa senare skulle inom jemförelsevis kort tid högst väsentligt minskas.

Konstitutionsutskottets ärade ordförande behagade, då detta ärende förevar i Första Kammaren, på det bestämdaste påstå, att talet om att de smärre städerna skulle få representationsrätten inskränkt vore helt och hållet gripet ur luften. Jag skall taga mig friheten med siffror visa, att konstitutionsutskottet icke gjort sig besvär med denna lilla uträkning, ehuru för öfrigt hela dess förslag synes vara ett skäliga enkelt räkneproblem. Folkmängden i de 15 större städerna har nemligen på 23 år — från 1865 till 1888 — vuxit med icke mindre än 81 procent, under det deremot folkökningen i de 77 småstäderna under samma tid vuxit blott 15 procent. Om, såsom antagligt är, samma proportion i tillväxt fortfarande blir gällande, så komma de 15 större städerna att redan år 1911 ega ett invånarantal af 1,064,801, de 77 småstäderna 312,723, och stadsbefolkningen i hela riket uppgå till 1,377,524. Den qvot, som bildar den bestämmande enheten för antalet stadsrepresentanter och som, enligt 1888 års folkmängdsuppgifter, uppgår till 11,470, har då, år 1911, stigit till 18,367. I följd häraf har ock antalet representanter för de 15 större städerna vid denna tid ökats från 45 till 58 och för de 77 småstäderna minskats

från 30 till 17. På grund af öfverskjutande folkmängd kan denna ökning och minskning i verkligheten blifva något mindre, men under alla förhållanden blir den betydande.

Med anledning af det hastigt tillväxande antalet representanter för de större städerna, särskildt hufvudstaden, kan man fatta, att anspråk på en inskränkning i denna tillväxt gjort sig gällande, men i likhet med en talare vid sistlidne riksdag nödgas jag fråga: "Hvad för ondt hafva då småstäderna egentligen gjort?" Är det antagligt, att från dem skulle komma den nu så mycket omtalade och såsom skäl för denna förändring åberopade radikalismen? Jag för min del tror det icke. Deremot tror jag, att flertalet med mig måste erkänna, att farhågan för radikalism icke är något bevis för det föreliggande förslagens förträfflighet.

Riksdagsordningens 38 § stadgar, att konstitutionsutskottet eger att hos Riksdagen föreslå sådana ändringar i grundlagarne, som äro högst nödiga eller nyttiga. Då nu föreliggande förslag hvarken är "nödigt" eller "nyttigt", långt mindre "högst nödigt eller nyttigt", anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag på det föreliggande grundlagsändringsförslaget.

§ 6.

Herr talmannen anmälde, att enligt till kammaren nu inkommen dödsattest ledamoten af Andra Kammaren för Ångermanlands vestra domsaga, hemmansegaren Erik Petter Jonsson i Myre denna dag aflidit.

Den åberopade dödsattesten, som derefter upplästes, befans så lydande:

Att riksdagsmannen Erik Petter Jonsson, boende i Myre af Resele församling, Vesternorrlands län, afled i n:o 3 Brunnsgränd den 11 mars 1891 kl. 9,50 f. m. i en ålder af omkr. 57 år. *Dödsorsak*, primär: Pneumonia acuta; sekundär: Pneumonia chron.; intygat härmed

Stockholm den 11 mars 1891.

M. Sondén,
med. doktor.

Efter sålunda erhållen underrättelse om detta dödsfall beslöt kammaren, uppå hemställan af herr talmannen, att, jemlikt 28 § riksdagsordningen, till Konungen ingå med anmälan om den inom kammaren sålunda uppkomna ledighet; och blef ett i sådant afseende uppsatt skrifvelseförslag, som nu upplästes, af kammaren godkänt.

§ 7.

Härefter fortsattes öfverläggningen angående det här ofvan i § 5 intagna, från 1890 års riksdag hvilande förslag till ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen; och lemnades dervid, enligt förut gjord anteckning, ordet till

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Ljungman, som yttrade: Med anledning deraf, att, rörande det hvilande förslaget, olika meningar gjort sig gällande i fråga om dess tillämpning, äfvensom med hänsyn dertill, att inom Första Kammaren uttalats den uppfattningen, att regeringen till följd af formella betänkligheter icke skulle komma att sanktionera samma förslag, hvarför dess antagande i själfva verket blott skulle innebära en uppmaning till regeringen att å de grunder, på hvilka förslaget hvilat, utarbete ett nytt förbättradt sådant och framlägga detsamma för Riksdagen; så anhåller jag att få yttra några ord för att påpeka några önskningsmål, som i ty fall äro värda att behjertas, dervid jag dock icke skall upptaga tiden med sådant, som redan förut blifvit nöjaktigt framhållet.

Bland det angelägnaste, man har att taga i betraktande vid omarbetandet af en grundlagsparagraf, är att tillse, att man äfven samtidigt vidtager de af omarbetningen påkallade ändringarna i alla sådana grundlagsparagrafer, som med den omarbetade stå i oupplösligt samband. Såsom herrarne torde hafva sig bekant, har förlidet års konstitutionsutskott icke i detta hänseende gått till väga med önskelig noggrannhet. Så vidt jag känner, är det icke mindre än *fyra* grundlagsparagrafer, som samtidigt med §§ 6 och 13 i det föreliggande förslaget hade bort underkastas ändring, nemligen den 12, den 15, den 16 och den 28 § i riksdagsordningen.

Hvad nu dessa grundlagsändringar beträffar, så har nödvändigheten af en ändring utaf 15 och 16 §§ redan förut blifvit påpekad, och motioner förelågo vid förliden riksdag i enahanda syfte. Vid förra sammanträdet framhöll jag några svårigheter, som skulle uppstå vid tillämpningen af det nu hvilande grundlagsändringsförslaget med hänsyn till Andra Kammaren. Det har, såsom svar derpå, hänvisats till 15 § 2 mom., hvaraf skulle framgå, att min invändning icke vore befogad. Men de, som gjort gensagan, hafva förgätit, att så väl Kongl. Maj:t som Riksdagen förut gifvit 15 § 2 mom. riksdagsordningen en helt annan tolkning, än dessa herrar nu vilja göra gällande. Till 1887 års majriksdag, efter den skedda upplösningen, förordnade Kongl. Maj:t ny valkretsindelning för en domsaga i Dalarne; och Stockholms stad valde, som man minnes, efter en högre folkmängdssiffra än den, som låg till grund för valet till den upplösta riksdagen. Med anledning deraf väcktes af mig en motion om ett sådant tillägg till 15 § 2 mom. riksdagsordningen, att vid de i momentet omnämnda val "samma uppgift rörande folkmängden och samma valkretsindelning skulle följas, som legat till grund för näst föregående allmänna val". Denna motion bifölls af Första Kammaren, som derigenom erkände, att 15 § 2 mom. vore i behof af ett sådant tillägg för att detta moment skulle få den betydelse, som man önskade inlägga deri. Andra Kammaren åter aflog motionen på den grund, att kammaren ansåg, att i nämnda moment redan låge en helt annan mening, som vore rättare och riktigare än den som jag i min motion ville framhålla. Man kan således icke med hänsyn till afhjelpandet af de svårigheter, som under åren 1891—1893 te sig i fråga om tillämpningen af den nya § 13, på sätt som skett åberopa sig på 15 § 2 mom. Utskottet hade därför

i fjor bort efter nödig omarbetning till antagande af Riksdagen äfven framlägga det af herr Söderberg i hans då uti särskild motion efter min nyss åberopade motion framställda förslaget om ett tillägg till 15 § 2 mom., så att de ifrågakvarande svårigheterna för nämnda tid blifvit undanröjda.

Hvad åter beträffar tillämpningen af 6 § i riksdagsordningen, så är det alldeles gifvet, att enligt det nu hvilande förslaget sådana förhållanden kunna uppstå, att, när ledighet uppkommer i en valkrets, valet kommer att ega rum i en annan. Den befogenhet och den befattning, som konungens befallningshafvande nu hafva vid valen, måste för den skull öfverflyttas till en för hela riket gemensam myndighet, d. v. s. till Kongl. Maj:t. Och den befogenhet och skyldighet, som Kongl. Maj:t nu har med hänsyn till riksdagsmannaval i båda kamrarne, när ledighet uppstår *under* riksdag, måste sålunda med hänsyn till Första Kammaren äfven utsträckas till tiden mellan riksdagarne, och för den skull måste i 12 § och 28 § 2 mom. i riksdagsordningen nödig ändring vidtagas, enär eljest svårigheter kunna komma att uppstå med afseende å tillämpningen af den nya 6 § riksdagsordningen, så att man får antingen för många eller för få riksdagsmän i Första Kammaren. Detta är en visserligen i sjelfva verket helt obetydlig, men icke dess mindre nödig ändring, som äfven påkallas deraf, att vid tillämpningen af 7 § riksdagsordningen ovisshet eljes kan uppstå, om hvilken som i hvarje särskildt fall är att hålla för "vederbörande".

Hvad åter beträffar den ändring, som blifver nödig i 16 §, så kan det vara tillräckligt att hänvisa till herr Anderssons i Nöbbelöf motion vid förra årets riksdag.

Ilvad åter angår en eventuel omredigering af förslaget, derest det icke kan vinna Kongl. Maj:ts sanktion, vill jag framhålla önskvärdheten af att i sådant fall valkretsindelningarna måtte öfverlätas åt kamrarne, hvilka, principiellt riktigare än Kongl. Maj:t, böra handhafva den saken.

Då man vid förslagets utarbetande åberopat sig på behovet af en mer rättvis fördelning af representationsrätten mellan land och stad, bör man vidare konsekvent medgifva, att för den händelse det förhållande skulle inträda, att städernas folkmängd växte derhän att den blefve så stor, att rättvisan fordrade, det städerna erhöle ett större antal representanter bland Andra Kammarens medlemmar, än detta förslag tilldelar städerna, så borde en omreglering ega rum, så att man kunde tillgodose rättvisans kraf äfven i detta fall. En sådan omredigering af 13 §, hvarigenom detta syfte skulle vinnas, är naturligtvis ganska lätt att verkställa; och äfven om förslaget skulle vinna stadsfästelse i år, bör en sådan ändring kunna genomföras under en kommande riksdagsperiod. Jag tager nemligen alldeles för gifvet, att de, som i rättvisans namn yrka på nuvarande förslags antagande, icke komma att motsätta sig en sådan ändring.

En annan sak, som i händelse af en eventuel omredigering af förslaget vore att taga i betraktande, är magtfördelningen mellan de olika kamrarne. Förhållandet är nemligen det, att Andra Kammaren

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

växer mycket fortare än den första och vinner derigenom så småningom allt större inflytande på utgången af de gemensamma voteringarna. Skulle därför en omredigering af förslaget komma att ega rum, är det åtminstone ur Andra Kammarens synpunkt sedt helt visst önskligt, att Kongl. Maj:t i sådant fall ville taga hänsyn både härtill och till det nu faktiskt bestående förhållandet mellan stad och land samt gifva Andra Kammaren en litet högre medlemssiffra, än hvad nu föreliggande förslag gör.

Jag skall icke vidare yttra mig om förslaget, då jag anser för en alldeles gifven sak, att denna kammare fortfarande vidhåller de *hufvudgrunder*, på hvilka förslaget är fotadt, och då nära nog alla kammarens ledamöter hafva uttalat sig för att en ändring nödvändigtvis måtte komma till stånd i nu bestående förhållanden derhän, att städernas representantantal icke må ökas så starkt som enligt nuvarande bestämmelser i § 13 riksdagsordningen är fallet.

Vidare anförde:

Herr Schöning: Då jag förmodar, att diskussionen i dag mera kommer att gestalta sig såsom en öppen votering, har jag begärt ordet för att ge min åsigt till känna i afseende på föreliggande grundlagsändringsförslag. Jag skall på samma gång be att med några ord få bemöta den värde representanten på kalmarbänken för Södra Tjusts härad, som, då denna fråga för 8 dagar sedan var före, hann på den korta tid, som diskussionen om förslagets antagande eller förkastande pågick, yttra icke blott att han till alla delar gillade, att medlemsantalet i Andra Kammaren fastslogs till 225 — och det är ju något, hvarom tankarne kunna vara delade — utan äfven att han fann rättvisan och billigheten kräfva, att man för att få detta antal skulle fastslå antalet representanter för städerna till 75 och för landsbygden till 150. Jag hade fast mera tänkt mig, att då, såsom vi veta, det finnes 228 medlemmar i Andra Kammaren, och denna siffra skall nedsättas till 225, nedsättningen skulle ske pro rata parte för land och stad, så att städerna skulle få afstå en representant och landet två. Detta ligger ju mycket nära till hands, ty man kan icke dela en representant i flere bråkdelar. På så sätt skulle städerna i stället för 81 hafva fått 80 representanter, och landsbygden, som nu har 147, skulle hafva fått 145. Jag förstår verkligen icke, hvad den nyssnämnde värde ledamoten tänkte, då han sade att han tyckte det föreliggande förslaget vara så rättvist. Mig förefaller, som vore det allra rättvisast, att städerna behålla sina 81 och landsbygden sina 147, eftersom de erhållit dem genom den nya representationsordningens bestämmelser om folkökningens inflytande på representantantalet.

Men, mine herrar! detta famosa ändringsförslag vill icke låta städerna bibehålla sina representanter. Det vill först och främst, att de tre, som måste bortgå, för att det nuvarande antalet 228 skall kunna reduceras till det fastlästa 225, skola tagas från städerna, hvilkas representanter sålunda skola minskas från 81 till 78. Men ej nöjdt härmed föreslår förslaget, att ytterligare tre platser skola tagas från städernas represen-

tanter och läggas till landsbygdens, hvarigenom man ändtligen får de föreslagna 75 platserna för städerna. Är det någon konsekvens och rättvisa i detta, då är det också rättvisa i mycket orätt! Det är orätt i dubbel måtto, ty vid detta fastläsande skola städerna få sina representanter först minskade och sedan ej hafva förhoppning kunna öka dem, oaktadt städernas befolkning troligen kommer att betydligt ökas de närmast kommande åren, hvilket ej torde blifva fallet på landet.

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

I denna sak vore det mycket att yttra, men som föregående talare hafva sakrikt framhållit de formella bristerna i detta förslag, skall jag för min del icke upprepa detta. Det vore beklagligt, om tullvännerna inom den här kammaren, som för tre år sedan gäfvos oss den omtvistade tullvälsignelsen, skulle enige såsom en man i dag rösta för detta förslag och det sedan genom regeringens sanktion vinne laga kraft. Det vore att slå denna kammares stadsrepresentanter och städerna i allmänhet i ansigtet med en handske, så tung, att jag tror att den möjligen skulle komma att inverka på de kommande viktiga och vidlyftiga frågor, som vi här hafva att afgöra vid denna riksdag.

Jag vet mycket väl, att man möjligen skall invända mot detta mitt yttrande, dels att man icke skall lofva ut något ondt, dels att man skall skilja mellan sak och person. Jag lofvar icke ut något ondt, mine herrar, och jag kan också skilja mellan sak och person, men jag vet, att vi alla äro dödliga menniskor och att lidelser, hårdt och kanske rättvist uppväckta, icke så lätt lägga sig. Jag tror därför, att hade herr Ljungmans förslag om att låta detta förslags afgörande hvila ännu i 2 år gått igenom, så skulle en hel mängd frågor, högst nyttiga för vårt land, och sådana, att deras lösning så fort som möjligt är högst nödig, bättre ha kunnat afgöras, än hvad förhållandet blir, om detta förslag i dag vinner bifall i kammaren.

Herr talman! Jag skall be att för min enskilda del på det kraftigaste få motsätta mig detta förslags antagande. Skulle det i dag genom voteringen vinna laga kraft, så skall jag anhålla att sedan få återkomma och anmäla reservation.

Herr André: Jag bevisade sammanträdet i Första Kammaren förliden onsdag, då samma fråga der blef debatterad. Det framlades då af en ledamot tunga och vägande skäl, hvilka bevisade till full evidens, att det föreliggande förslaget i formelt hänseende var behäftadt med sådana brister, att det icke gerna borde upphöjas till lag. Man försökte att vederlägga honom, men jag är fullt öfvertygad om, att hvarje opartisk åhörare liksom ock hvarje opartisk person, som läst om denna diskussion, kommit till det resultatet, att dessa försök misslyckades. Men hvad skedde? Jo, en mycket intelligent och framstående medlem af kammaren uppträdde och sade: herrarne behöfva icke vara oroliga, om förslaget skulle vara illa affattadt i formelt hänseende, ty när vi fingo den nya riksdagsordningen, så förefunnos äfven der formella bristfälligheter. Hvad blef följden deraf? Jo, om vi slå upp 1867 och 1868 års årgångar af Naumanns tidskrift,

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

så finna vi, att alla tvetydiga frågor småningom blifvit lösta af högsta domstolen. Men icke är det på det sättet våra grundlagar skola skrivas. Alla de tvister, som förekommit vid olika valtillfällen, hafva nog på ett eller annat sätt blifvit afgjorda; men dessa otydliga bestämmelser hafva medfört trassel och valkrängel, och vårt land har säkert derpå vunnit en mindre afundsvärd ryktbarhet. Och icke kan man väl då önska att nu få en grundlagsförändring, som mer eller mindre skulle leda till samma resultat. Härmed anser jag mig hafva yttrat tillräckligt om frågan ur formel synpunkt.

För att nu öfvergå till den materiella sidan af saken, frågar jag: hvar har utskottet fått modellen till detta förslag? Jo, det är en kopia af Norges grundlag. Ingen är mera villig än jag att erkänna den stora betydelse, som Norges grundlag haft för det norska folket och utvecklingen af dess konstitutionella förhållanden. Men att Norges grundlag skulle vara sådan, att dess bestämmelser af oss borde efterbildas, deremot ber jag att få nedlägga min protest. Jag tror ej heller, att Riksdagen förut haft denna uppfattning; möjligen har den fått den under det nya systemet. Den uppgifne författaren till detta konstitutionsutskottets förslag yttrade förra året, när det talades om det rättvisa eller orättvisa i de grunder, efter hvilka stad och land skulle blifva representerade, och särskildt angående den befolkningssyftvot, som betingade riksdagsmännens antal uti städerna: "det kan talas om rättvisa och orättvisa, men det fins äfven något, "som Geijer kallar legalt godtycke och som ofta förekommer". Herr talman, jag ber om ursäkt, om jag uttrycker den förmodan, att det dåvarande konstitutionsutskottet mindre fäste sig vid den berömda historieskrifvaren Geijers nyss nämnda ord, utan antagligen gjort mera afseende vid en annan författares, eller rättare författarinnas, ehuru på det kulinariska området, Kajsa Vargs uttalande: "Man tager efter behag", ty på det sättet har det gått till.

För min del vill jag icke bestrida, att, på det sätt som förhållandena nu utvecklats sig i vårt land, städernas representation nu stigit till den grad, att rättelse är behöflig, men därför är det icke sagdt, att jag kan gå så långt, som konsstitutionsutskottet föreslagit. Jag vill påpeka, att föregående år förelåg ett af herr Gilljam väckt förslag, hvilket nu icke föreligger, och som herrarne torde minnas, rönt det ganska stort bifall icke blott i Första, utan äfven i Andra Kammaren till följd af det tillmötesgående det visade. För närvarande är ett förslag väckt, undertecknadt af 70 stadsrepresentanter, hvori man så mycket som möjligt söker gå rättvisa och billighet till mötes. Vi hafva velat minska denna ökning af städernas representation, men i två fall särskildt hafva vi afvikit från bestämmelserna i det hvilande grundlagsändringsförslaget, i det vi dels icke kunde vara med om att främtaga städerna deras nuvarande representation, dels ansett, att om städerna ökas så, att stadsbefolkningen uppgår till hälften eller mer än hälften af landsbygdens, städernas representantantal bör ytterligare ökas.

Men, frågar man nu kanske, hvarför går ni icke in på det nu föreliggande förslaget. I andra länder hafva ju städerna flerstädes mycket mindre representantantal i förhållande till landet, när deras

folkmängd tages i betraktande. I allmänhet äro städerna samman-
slagna med landet till valkretsar eller ock sjelfva indelade i så-
dana. Hvarför kunde då icke de svenska stadsrepresentanterna vara
belåtna med det föreliggande förslaget. Jag har många gånger hört
dylika frågor uppkastas särskildt af en framstående representant på
kalmarbänken, herr Nils Petersson i Runtorp. Härpå vill jag endast
svara, att min privata mening är, att stadsrepresentanternas uppgift
för närvarande är och under en lång tid kommer att blifva att före-
träda de mångskiftande materiella och ideella intressen, som finnas i
vårt land och som på grund af faktiska och historiska skäl icke kom-
ma att tillräckligt företrädas af landsbygdens representanter. I utlan-
dets konstitutioner förekomma i allmänhet tvenne bestämmelser, som
helt och hållet förändra saken: dels finnes der vanligen en mycket
mera utsträckt rösträtt, vidare är valbarheten med undantag af vid
lagtinget i Danmark och — i stort sedt — äfven i Norge, icke bun-
den vid valkretsar, och följderna blir, att hvarje politisk talang, stor
eller liten, alltid är i tillfälle att inkomma i representationen, och det
brukar aldrig vara svårt för honom att finna en valkrets. Mine herrar,
när det nya representationssättet infördes hos oss, tror jag att me-
ningen var, att Första Kammaren skulle i detta fall spela den rol,
som Andra Kammaren, deputeradekammaren, eller hvad den nu kal-
las, i utlandet har spelat. I hvilken mån den fyllt denna uppgift,
derom vill jag icke yttra mig. Åsigtorna om den saken torde för öf-
rigt nog vara delade.

Slutligen, herr talman, ber jag om ursäkt, att jag något litet
fäster mig vid en fråga, som många gånger framstälts, en fråga, som
gjort, att många betänksamma och konservativa män, som eljest skulle
hafva förkastat förslaget, nu skänka det både sitt materiella och mo-
raliska understöd, och det är frågan om det röda spöket, radikalismen
i de större städerna. Ja, för den saken behöfva vi icke vara rädda.
Radikalismen i de större städerna innebär icke alls den fara, som man
tror. Gå vi till främmande land, så finna vi som en allmän regel,
att i de större städerna väljas vanligen personer med mer eller min-
dre avancerade åsichter, men dylika åsichter böra väl vara represen-
terade i riksdagen lika väl som de konservativa. För öfrigt beror
radikalismens framgång eller icke framgång hufvudsakligen derpå, huru
de konservativa medlemmarne i samhället och här i vårt land, huru
den konservativa majoriteten fyller sin rol. Har den konservativa majo-
riteten kommit derhän, att den hufvudsakligen arbetar för partikulära
intressen, att den motsätter sig alla förändringar, de må vara lämp-
liga eller olämpliga, och vill den i beskattningsväg pålägga de dry-
gaste bördorna på de små och ekonomiskt svagaste i samhället, ja,
då kunna vi vara fullt öfvertygade om, att en sådan konservatism,
"som ingenting lärt och ingenting glömt", ingalunda bidrager till "sam-
hällsfridens bevarande", för att begagna ett bevingadt ord, och de
konservativa få då nöja sig med om en massa mycket avancerade åsig-
ter komma att få ett mäktigt inflytande, åsichter, som hvarken de eller
jag kunna gilla.

Herr talman, jag vill icke längre uppehålla kammaren. I denna

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

fråga kommer det under debattens fortsättning att yttras så mycket. Jag har blott velat förklara, att jag för min del kommer att rösta för afslag, under förhoppning att snart ett bättre förslag må komma före.

Herr Wikstén: Då jag icke deltog i Riksdagens arbeten förlidet år och således icke heller vid behandlingen af det ärende, som nu föreligger, har jag ansett mig böra angifva min ståndpunkt i denna så viktiga fråga. Att den ifrågasatta reformen är af behovet påkallad torde hvar och en finna. Det fins nemligen icke något annat land, som i förhållande till folkmängden består sig ett så stort antal representanter som Sverige. Vidare torde det vara en erkänd sak, att proportionen inom representationen mellan stad och land icke är väl afpassad. Ju längre man derfor spar med genomförande af en nödig reform i berörda hänseende, desto oegentligare komma förhållandena att gestalta sig till följd af den väsentligt större ökningen i städernas folkmängd. Många anmärkningar hafva blifvit mot förslaget framställda såväl i pressen som vid riksdagen. Hade förslaget nu varit nytt, så skulle jag för min del gerna varit med om någon förbättring deri, ty jag vill icke förneka, att en och annan af anmärkningarna är befogad. Men då förslaget nu är hvilande och man följaktligen står inför nödvändigheten att beträffande denna fråga svara *ja* eller *nej*, således antingen antaga eller förkasta förslaget, så ser jag för min del ingen annan utväg än att välja det förra. Jag anser det nemligen vara vågadt att förkasta förslaget, enär sådant skulle kunna medföra uppskof med reformen till en oviss framtid. Man ser ju att Riksdagen har arbetat på den nu ifrågasatta reformen i 11 år utan att något annat förslag af de många som förelegat tillvunnit sig så pass sympatier som detta. — Förslaget var sistlidet år antaget af båda kamrarne och nu för andra gången af Första Kammaren — och under sådana förhållanden kan man ju få befara, derest förslaget nu förkastas, att det kommer att åtgå ytterligare 11 år, innan kamrarne kunna enas om ett annat fullständigare förslag. Derest det hvilande grundlagsförslaget antages och af regeringen accepteras, men det vid dess tillämpning visar en eller annan brist, torde afhjelpandet af sådan brist lättare låta sig göra än att åstadkomma genomförandet af ett nytt förslag.

Det har blifvit sagdt att förslaget lider af så ofantliga brister, att det icke skulle kunna tillämpas. För min del tror jag icke mycket på dylika uppgifter och påståenden, och jag tycker mig finna stöd för sådan uppfattning i den omständigheten, att den försigtiga Första Kammaren redan definitivt antagit förslaget. Skulle emellertid, mot förmodan, sådana betydande fel verkligen förefinnas, ja då vägrar regeringen helt säkert att sanktionera detsamma. Men äfven under sådan eventualitet vinnes åtminstone den fördel med förslagets antagande, att principen blefve af båda kamrarne antagen och i sådant fall kunde lättare genomföras.

Man har vidare sagt att förslaget är obilligt mot städerna. För min del är jag af en alldeles motsatt öfvertygelse. Jag har beräknat, att enligt det nya förslaget skulle hvarje stads representant i medel-

tal representera omkring 11,400 personer, under det att en landsortsrepresentant efter enahanda beräkningsgrund representerar omkring 26,000 personer, och deri kan jag för min del icke finna någon orättvisa mot städerna.

Man har vidare invändt, att folkmängden i städerna skulle kunna ökas till en tredjedel af rikets hela folkmängd och derutöfver. Ja, det är ju möjligt, men detta kommer emellertid icke att inträffa förrän i en långt aflägsen framtid, och man kan väl antaga att landets representanter då icke komma att motsätta sig en med hänsyn härtill rättvis och billig förändring. Hur jag således ser saken, kan jag icke finna någon risk vid att antaga förslaget, och jag anser mig icke förnärra städernas eller deras representanters tillbörliga rätt, då jag, herr talman, tager mig friheten att yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Wallmark* i Smedsbyn och *Andersson* i Ölsund instämde häruti.

Herr *Bengtsson* i Gullåkra yttrade: Då jag begärt ordet i denna fråga, har jag icke gjort detta för att ingå i någon vidare tolkning af ordalydelsen i det föreliggande förslaget, utan fast mera för att anställa en jämförelse mellan det föreliggande hvilande grundlagsförslaget och det af stadsrepresentanterna framlagda. Då jag, herr talman, nödgats göra denna jämförelse för att sålunda kunna bilda mig ett eget omdöme om, huruvida det vore bättre att afslå det förra, för att sedermera kunna antaga det senare, skall jag anhålla om kammarrens tillåtelse att yttra några ord för att visa huru denna jämförelse utfallit.

Enligt det af stadsrepresentanterne väckta förslaget skulle representantalets ökning göras beroende af följande ökning i invånareantalet, nemligen *

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

* Se nästföljande sida.

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

för <i>Stockholm</i>	från	nuvarande	antal	243,500	till	490,000,	således	efter	en	ökning	af	246,500	inv.	
” <i>Göteborg</i>	d:o	d:o	d:o	102,782	”	210,000,	”	”	”	”	”	107,218	”	
” <i>Malmö</i>	d:o	d:o	d:o	47,539	”	90,000,	”	”	”	”	”	42,461	”	
” <i>Norrköping</i>	d:o	d:o	d:o	31,788	”	70,000,	”	”	”	”	”	38,212	”	
för <i>Gefle</i>	med	22,643	inv.											
” <i>Upsala</i>	”	21,846	”											
och <i>Karlskrona</i>	”	20,668	”											
		eller	tillsammans	65,157	”	150,000,	”	”	”	”	”	84,843	”	
för <i>Jönköping</i>	med	19,610	inv.											
” <i>Helsingborg</i>	”	17,519	”											
” <i>Lund</i>	”	14,802	”											
” <i>Örebro</i>	”	14,342	”											
” <i>Linköping</i>	”	12,441	”											
” <i>Sundsvall</i>	”	12,415	”											
” <i>Kalmar</i>	”	11,972	”											
” <i>Landskrona</i>	”	11,941	”											
” <i>Halmstad</i>	”	11,172	”											
och <i>Söderhamn</i>	”	10,374	”											
		eller	tillsammans	136,578	”	300,000,	”	”	”	”	”	163,422	”	
				Summa	627,344	till	1,310,000,	således	efter	en	ökning	af	682,656	inv.

Städernas folkmängd skulle således, *enligt de af stadsrepresentanterna i deras egen motion angifna siffror*, behöfva ökas innan någon ny representant finge utses med sistnämnda antal eller 682,656 personer.

Enligt den vid 1890 års konstitutionsutskott fogade tabell, bil. Litt. F, har städernas folkmängd under 23 år ökats med 361,239 personer eller med 15,706 personer om året. Om man nu antager att folkökningen inom städerna under närmast följande år skulle fortgå i samma proportion, så skulle det åtgå en tid af något öfver 43 år — antag 43 $\frac{1}{2}$ år — innan någon ny ökning af antalet representanter i Andra Kammaren för städerna finge ske.

Enligt Sveriges officiella statistik för år 1888 har befolkningen på landsbygden, som år 1883 utgjorde 3,846,119 personer och år 1888 3,888,049 personer, under dessa fem år ökats med 41,930 personer. Antager man nu äfven här att folkmängden under närmaste tiden på landsbygden skulle ökas i lika proportion, så skulle landsbygdens befolkning under den tid af 43 år, under hvilken städerna ej finge öka sitt representantantal, erhålla en ökning af 360,598 personer. Detta skulle hafva till följd, att under det Andra Kammarens representantantal i det närmaste förblefve vid status quo, så skulle Första Kammarens representantantal, till följd af folkökningen ensamt på landsbygden, ökas med omkring 12. Dertill kommer att Stockholm, som nu har 8 representanter i Första Kammaren, skulle under dessa 43 år ökas med ytterligare 8, Göteborg, som nu har 3 representanter, med 4, Malmö med 2 och Norrköping med 1 representant. Tillökningen i antalet representanter i Första Kammaren skulle alltså utgöras af dels 15 från städerna och dels 12 från landsbygden eller tillsammans 27 ledamöter; då deremot representantalet för landtvalkretsarne i Andra Kammaren i lyckligaste fall skulle ökas med omkring 9, allt under det att städerna icke skulle vara berättigade att välja nya ledamöter till Andra Kammaren. Jag frågar: kan detta verkligen vara i Andra Kammarens eller ens i städernas intresse? Jag tror det ej. Att här framhålla hur Riksdagens kamrar skulle blifva sammansatta, om det hvilande förslaget antages, behöfs ju ej — ty det veta herrarne lika väl som jag.

Man har under diskussionen i den föreliggande frågan påvisat en mångfald af brister, som skulle vidlåda det nu föredragna och hvilande grundlagsförslaget. För min del anser jag dock, att en del af dessa brister äro mera skenbara än verkliga. *En* brist i förslaget är jag dock villig att erkänna, nemligen i det afseendet, att förslaget icke innehåller något stadgande, som medger åt städerna rätt att, för den händelse deras folkmängd skulle uppgå till mer än en tredjedel af landsbygdens befolkning, utse ett ökad antal representanter. Förslaget hade utan trivvel varit bättre och mer antagligt, om det innehållit en sådan föreskrift. Men jag kan å andra sidan icke se något hinder för att denna brist må kunna under den närmaste tiden afhjelpas.

Jemför man för öfrigt det nu hvilande grundlagsförslaget med det af stadsrepresentanterna framlagda, så kan jag för min del icke finna annat, än att det förra förslaget har betydligt större företräde och

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

innebär större fördelar såväl för städerna som för Andra Kammaren i sin helhet.

Ja, jag vågar till och med föreställa mig att, om stadsrepresentanterna skulle stå inför den kasus, att de skulle vara nödsakade att rösta antingen för sitt eget förslag eller för det nu hvilande, så skulle mången af dem rösta för det senare.

Man har under diskussionen i dag vidare sagt att — till följd af den bristande föreskriften i det hvilande grundlagsförslaget derom, att städerna, då en gång den stunden komme att deras folkmängd öfverstiger en tredjedel af landsbygdens, icke skulle vara berättigade att utse ett ökadt antal representanter — städernas intresse i riksdagen icke skulle blifva så tillgodosedt som sig borde. Men för min del tror jag att man vid närmare eftertanke skall finna, att det icke är så farligt med den saken; jag ber att få erinra herrarne om det förhållandet, att af Första Kammarens 147 ledamöter icke mindre än 78 äro boende och mantalsskrifna i städerna, äfvensom att uti Andra Kammaren finnas — utom städernas 81 representanter — omkring ett tjugutal ledamöter, som icke äro jordbrukare. Städernas representanter behöfva således alldeles icke befara att få något bondregemente.

Herr talman! Då jag för min del är fullt öfvertygad om att detta förhållande alltjemt skall komma att fortfara, att städernas intresse i alla fall blir tillgodosedt, äfven om det hvilande grundlagsförslaget går igenom, så skall jag anhålla att få yrka bifall till det-samma.

I detta yttrande instämde herrar *Göransson, Gunnar Eriksson, Ersson* i Vestlandaholm, *Boström* i Bodbyn, *Olsson* i Frösvi, *Odell, Janson* i Carlshed, *Persson* i Heljebol, *Nilsson* i Vrångebol, *Anderson* i Hasselbol, *Åkerlund* och *Holm*.

Herr Wester yttrade: Då jag har underskrifvit den motion om inskränkning i städernas representationsrätt, som framlagts vid denna riksdag, så bör tvifvel ej förefinnas derom att jag inser och erkänner nödvändigheten af en sådan inskränkning. Här hafva förut af andra talare framlagts en mängd sakliga skäl, som tala mot antagandet af det nu föreliggande förslaget. Jag vill icke uppehålla kammaren genom att vidare gå in på denna del af saken, utan vill tillåta mig att framhålla de brister i *formelt* afseende, som vidlåda förslaget, och söka visa, huru detta förslag i verkligheten kommer att taga sig ut.

En gifven följd af stadgandena i 6 § angående sammansättningen af Första Kammaren är, att vid hvarje regleringsperiod flere eller färre valkretsar komma att vexla antal representanter; och i följd af stadgandet, att vald representants rätt icke får rubbas, inträffar ovilkorligen, att de valkretsar, som fått rätt att erhålla ytterligare en representant, icke komma i åtnjutande af denna rätt, förrän en representant i någon af de kretsar, hvilkas representantantal genom regleringen minskats, afgått. Följaktligen måste det på något sätt bestämmas, huru och när valkretsarnes rätt att välja skall inträda. Af motiveringen

till konstitutionsutskottets betänkande finner man, att utskottet tänkt sig, att Konungen, som hvarvt tionde år skall reglera valkretsarne, äfven skall utöfva beslutanderätten i detta afseende. Men om man läser § 6 mom. 5, finner man att utskottet formulerat detta så, att denna rätt efter ordalydelsen icke kan tillkomma Konungen. Det står nemligen i 5 mom. "Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets, enligt ofvan angifna grunder, eger utse, bestämmas hvarvt tionde år af Konungen; och skall vid tillämpning af den sålunda fastställda ordningen iakttagas, att inskränkning icke sker i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet."

Detta kan icke tolkas annorlunda, än att Konungen skall bestämma antalet riksdagsmän i valkretsarne och att vid tillämpningen af detta beslut skall tillses, att det icke får ske rubbning i vald riksdagsmans rätt. Men det tillkommer icke Konungen att, åtminstone i första hand, tillämpa de beslut, som från honom utgå, utan tillämpningen tillkommer andra myndigheter, hvilka, det säges icke. Att konstitutionsutskottet sjelft så förstätt paragrafen, framgår af dess motiv, deri det säges, att indelningen bör göras "af Konungen och icke af kammaren, då det endast gäller tillämpning af noga bestämda grunder, och hela åtgärden således i intet afseende skiljer sig från en vanlig förvaltningsåtgärd." I lagförslaget finnes icke ens en antydning om grunden för bestämmande af rätt för en valkrets att framför andra verkställa val af ny riksdagsman, och följaktligen hade utskottet ej kunnat begagna ofvan intagna motiv, om det afsett att åt Konungen inrymma beslutanderätt i detta hänseende. Men om förslaget blir lag, måste, för att maskinen skall kunna hållas i gång, Konungen åtaga sig bestyret att bestämma ordningen för valen och sålunda utan grundlagsenlig rätt samt efter godtfinnande besluta öfver flere valkretsars representationsrätt.

I 6 mom. 6 § stadgas, att om stad upphört att deltaga i landsting, "må, så länge då gällande ordning för valen länder till efterrättelse, stadens rätt att utse riksdagsman inträda allenast i det fall, att ledighet uppstår i den valkrets staden förut tillhört." I och med detsamma en stads folkmängd öferskrider 25,000 invånare, och staden utgår ur landsting, upphör dess rätt att med landstinget deltaga i utseende af riksdagsman i Första Kammaren. Den får icke välja sjelfständigt förr än det blir ledighet i kammaren, och detta kan dröja ända till 8, 9 år. Man kan med skäl fråga, om det är rättvist eller ens rimligt att stifta en lag, som verkar derhän, att ett samhälle på 25,000 människor eller flere skall kunna under en tid af 8, 9 år vara orepresenterad i riksdagen. Detta stadgande — jag medgifver det — är en nödvändig följd af den konstruktion, som konstitutionsutskottet gifvit åt sin byggnad, men här af följer otvetydigt, att denna konstruktion är felaktig, ja rent ut oduglig.

Jag vill vördsamt fråga, hvad det skulle sägas, om man här framstälde ett förslag till ändring i grundlagen af den beskaffenhet, att en landvalkrets icke skulle få deltaga i representationen under flera år. Jag tror icke att ett sådant förslag skulle af de herrar, som

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

förorda det föreliggande, blifva väl upptaget, utan man skulle säga, att det vore nära nog vanvettigt.

Här är också en annan sak att uppmärksamma. I 6 mom. talas väl om att en stad utgår ur landsting, men deri förutsättes icke att två eller flere städer i ett län *samtidigt* erhålla 25,000 invånare. Att detta kan ske är ganska visst. Helsingborg med omkring 17,000, Lund med omkring 15,000 och Landskrona med något öfver 12,000 invånare kunna möjligen, om folkmängden der jemnt tilltager, nära nog samtidigt komma att utgå ur landsting. Men så uppstår blott en ledighet i Första Kammaren inom landstinget, och hvilken stad skall då välja riksdagsman? Härom säges icke ett ord. Naturligtvis går det så, att regeringen bestämmer, men regeringen kommer då att godtyckligt bestämma om en valkrets' representation utan att ens grundlagsenligt ega rätt att i detta fall inskrida.

I 13 § 3 mom. stadgas, att regeringen skall bestämma indelningen af de mindre städerna i valkretsar, men det finnes icke någon annan bestämmelse om sättet att här vid lag gå till väga, än att "såvidt lämpligen ske kan" kretsarne skola bildas länsvis. Af denna enda i grundlagen gifna anvisning kan blifva följden, att t. ex. Visby med 6,992, Vexjö med 6,562 och Östersund med 5,267 invånare, såsom de enda städerna hvar i sitt län, blifva särskilda valkretsar, hvaremot, för att ej det bestämda antalet stadsrepresentanter skall öferskridas, alla de mindre städerna i annat län med flere gånger så stort invånareantal kunna sammanslås till en valkrets. Om man än har fullt förtroende till en regerings goda vilja och förmåga att indela valkretsarne på det för landet bästa sättet, bör klokheten och omtanken om folkrepresentationens sjelfständighet förbjuda att lemna regeringen magt att godtyckligt besluta om indelningen af några och tjugu valkretsar, helst man bör veta, att valens utgång icke så sällan beror på sammanställningen af valkretsarne. I 4 mom. af 13 § stadgas: "Köping, som erhåller stadsprivilegier, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd." Sålunda skall köping, som får stadsprivilegier, i fråga om riksdagsmannaval höra till landet till dess ny valkretsindelning blir gjord. Men om ett annat samhälle blir stad? Derom är ingenting stadgadt, och deraf måste följa, att ett sådant samhälle upphör att tillhöra landsbygd och får icke deltaga i riksdagsmannaval förrän ny valkretsordning blir fastställd. Det blir sålunda under längre eller kortare tid orepresenteradt. Att utskottet icke sökt förekomma sådan rättskräkning är desto mera besynnerligt, som utskottet fått uppmärksamheten fäst på det bristfälliga i stadgandena, men härfpå svarat: "Att i sammanhang härmed, såsom blifvit föreslaget, upptaga motsvarande bestämmelser äfven för *annat samhälle*, har utskottet ansett så mycket mindre nödigt, som det väl ej torde inträffa, att samhälle, som ej är köping, någonsin erhåller stadsprivilegier." Härvid är dock att märka, att ett samhälle icke behöfver blifva köping för att erhålla stadsprivilegier. Endast i Göteborgs och Bohus län finnas tre sådana platser, som icke äro köpingar, nemligen Trollhättan med 5,000, Mölndal med 4,000 à 5,000 och Gårda med 3,000 invånare. Det är

ingalunda omöjligt, att något af dessa samhällen blifver stad utan att förut hafva varit köping.

Ännu många andra brister i förslaget finnas, ehuru af mindre betydelse — men jag vill ej upptaga tiden med anförande af dessa. Herr Ljungman har redan påpekat, att detta förslag står i så uppenbar strid med åtskilliga nu gällande grundlagstadganden, att de icke kunna jemte hvarandra bestå. Man har erkänt att i förslaget finnas väsentliga brister, men velat bemöta betänkligheterna med påståendet, att man framdeles kunde ändra och förtydliga lagen. Enligt mitt förmenande kan endast nödvändighet att genom grundlagens förändrande förekomma en öfverhängande, för samhället hotande fara berättiga eller snarare ursäktla en folkrepresentation, om den antager en grundlag, så bristfällig som denna. Någon sådan omständighet föreligger icke här, ty man kan väl icke säga, att stadsrepresentanternas antal i denna kammare innebär en fara för samhällets bestånd. Men dessutom skall man icke tro, att det alltid är så lätt att genomdrifva sådana tillägg eller förändringar. Det finnes nemligen intressen och mäktiga sådana, som hafva sin fördel af att lagen är otydlig, och att en så stor magt lägges i den administrativa myndighetens hand. Vi hafva härutinnan flera varnande exempel. Vi veta att det gjorts försök att få grundlagen ändrad för att förekomma sådana absurditeter, som att en riksdagsman blir vald med en röst eller att 22 riksdagsmän blifva kasserade därför att en af dem för 8, 10 år sedan försummat att betala några kronor i kommunalutskylder. Men huru det gått med dessa förslag, veta vi äfven. Slutligen finnes en högst väsentlig brist hos förslaget deri, att det saknar öfvergångsstadganden. Det har påståtts, att de nuvarande representanterna skulle sitta kvar under den riksdagsperiod, för hvilken de äro valde, och såsom stöd härför har åberopats 4 mom. i 13 §, som säger: "Den ordning, som sålunda faställes, vinner tillämpning vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum". Jag vill medgifva, att ordställningen i detta moment är sådan, att den kan gifva något skäl för denna uppfattning, men det kan svårligen å andra sidan bestridas, att ordalagen äro så otydliga, att man ej med full visshet kan säga det, särdeles som detta moment står i uppenbar strid mot andra delar af förslaget.

Det hade varit önskligt, om utskottet i denna del framlagt ett positivt stadgande, hvilket enligt mitt förmenande varit lätt. Men så har emellertid icke skett. Detta kan härröra deraf, att utskottet dunkelt sagt, hvad det dunkelt tänkt; men utskottet kan ock hafva haft en bestämd, icke angifven anledning till momentets orakelmessiga formulering. Emellertid är det icke mycket värdt att tvista om rätta förståndet af 4 momentet. Saken själf kommer att strax efter förslagets antagande till lag framkalla nödvändigheten af nya val, åtminstone till Andra Kammaren. Det går icke på annat sätt.

Jag vill för några ögonblick antaga, att 4 momentet skall tydas så, att de nuvarande representanterna skola sitta kvar till 1893 års utgång. Här af bör väl förnuftigtvis följa, att den af Konungen gjorda valkretsindelningen icke fastställes förrän år 1893, på det att man må komma ifrån den oegentligheten, att under detta år och 1892

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

hafva två olika valkretsindelningar, den ena gjord af Riksdagen och den andra af Konungen. Mig synes som om konstitutionsutskottet bort uppfatta saken på detta sätt, men läser man motiveringen, finner man, att utskottet tydligt och klart sagt, att Kongl. Maj:t skall redan i år fastställa ny valordning. Det säges nemligen: "Dessutom synes det utskottet vara en fördel, att, i händelse föreliggande förslag nu skulle förklaras hvilande och under loppet af nästkommande år blifva gällande lag, enligt ifrågavarande bestämmelse, till grund för den då skeende och följande valkretsindelningar kunde läggas de noggrannare siffror angående befolkningens storlek, som erhållas vid de allmänna folkräkningarna, hvilka numera förrättas hvar 10 år." Härvid må erinras, att allmän folkräkning skett 1890. Antag nu att, sedan Kongl. Maj:t i enlighet med utskottets anvisning fastställt ny valordning, det blir ledighet i en eller flere valkretsar. Enligt grundlagen skall då konungens befallningshafvande förordna om nytt val, och ehuru två lagligen fastställda valordningar finnas, antager jag, att myndigheterna tillämpa den gamla valordningen och att valet derefter förrättas samt öfverklagas på grund deraf, att valet skett enligt en grundlagsparagraf, som Konungen och Riksdagen upphäft. Jag tviflar på, att högsta domstolen skall fastställa ett sådant val, men hvad inträffar, om valet upphäffes? Jo, antingen blir valkretsen orepresenterad, eller också måste Konungen vidtaga åtgärd för att sätta valkretsen i tillfälle att välja riksdagsman, och denna åtgärd kan, enligt mitt förmenande, icke bestå i annat, än att Konungen emot det förment tydliga stadgandet i 4 mom. förordnar att den nya valkretsordningen skall genast tillämpas. Men detta kan åter ej ske, utan att Konungen vid denna riksdags slut dekretarar nya val för Andra Kammaren.

I 13 § 1 mom. säges tydligt och klart, att Andra Kammaren skall bestå af 225 ledamöter, deraf 150 för landet och 75 för städerna. Så snart detta förslag antagits af Riksdagen och sanktionerats af Konungen, är det grundlag och skall såsom sådan efterlefas. Jag undrar, huru det skulle gestalta sig, om Riksdagen år 1892 komme tillsammans med 228 ledamöter i denna kammare, 81 från städerna och 147 från landet. Antingen skulle regeringen icke fästa afseende vid ofvannämnda grundlagsbud, eller också måste regeringen vidtaga åtgärd för att låta det komma till tillämpning, och härtill gifves ej annat medel än nya val. Mig tyckes det skulle varit mycket lätt för konstitutionsutskottet att uti en § stadga, att lagförslaget icke skulle tillämpas förr än vid 1893 års val. Då hade ingen tvekan eller förveckling behöft uppkomma. Detta har konstitutionsutskottet emellertid icke gjort, men deremot har det ansett angeläget att ställa så till, att en ny valkretsindelning fastställes detta år.

Om detta förslag, af kammaren antaget, upphöjes till lag, skall det alls icke förundra mig, om försvarare af det nya systemet vid närmare eftertanke komma till den uppfattning, att lagen innebär så många svårigheter och förvecklingar, att de icke kunna redas på annat sätt än derigenom, att Konungen upplöser Andra Kammaren, och om de därför förorda detta. Jag skall icke heller förtänka dem det, ty i och med detsamma förslaget blir lag, hänger frukten mogen och glän-

sande framför dem, och det vore mer än mensklig återhållsamhet om de ej försökte att plocka den, utan låte den sitta qvar för att öfvermogna och kanske taga skada till sin kärna; de vilja naturligtvis få den genast och oskadad, särdeles som de dervid mista sex stycken oförbätterliga frihandlare eller, om lyckan är god, äfven några radikaler.

En annan omständighet torde ännu mera drifva dem fram. I § 16 riksdagsordningen stadgas, att kommuner, som gemensamt välja riksdagsman, skola utse denne genom elektoror, till dess invånarnes flertal hinner besluta om öfvergång till det omedelbara valsättet, och detta faststälts af myndigheterna. Om nu Konungen förordnar om nya val, kan detta icke ske förr än i juni eller juli, men valet skall ega rum i september. Under denna tid hinna icke de nya valkretsarne få det omedelbara valsättet infördt, och deraf blifver följden, att 6 valkretsar på landet och man kan antaga temligen många af städernas — huru många är beroende af indelningen -- komme att välja medelbart. Hvad följden deraf komme att blifva, tilltror jag mig icke att säga, men det torde herrarne sjelfve hvar i sin ort bäst bedöma. Omöjligt är dock icke, att detta kan hafva till följd en förändring af majoriteten i denna kammare.

Jag yrkar afslag å utskottets förslag.

Herrar *Lundberg* och *Bülow* instämde i detta yttrande.

Herr Waldenström: Det kan naturligtvis icke falla mig in att tro, att jag genom mitt anförande skulle förmå att i ringaste mån inverka på denna frågas utgång i kammaren. Jag tror icke, att man genom någon diskussion här kan vinna en enda röst, vare sig för eller emot det hvilande lagförslaget, om hvars antagande eller förkastande säkerligen hvar och en af kammarens ledamöter bestämt sig, innan han i dag satte sin fot inom dessa dörrar. Ett uttalande i frågan kan sålunda icke få någon annan betydelse än att vara ett slags politisk trosbekännelse från dens sida, som uttalar det, och endast ur denna synpunkt är det som jag begärt ordet. Jag har ansett mig böra göra det, emedan frågan är af den allvarliga beskaffenhet, att hvar och en böra gifva sin åsigt till känna på ena eller andra sättet.

Hvad då först alla kammarens ledamöter måste medgifva är, att det föreliggande grundlagsförslaget innebär en rubbning af de grundvalar, hvarpå den nuvarande representationen hvilar. Om denna sak sade 1889 års konstitutionsutskott följande: "Icke blott olikheten i de kommunala, administrativa och judiciella förhållandena å landet och i städerna, utan äfven den mångfald af viktiga samhällsintressen, som koncentrerat sig i städerna, föranledde lagstiftaren vid den gamla ständsrepresentationens ombildning att inom Andra Kammaren bestämma antalsförhållandet emellan städernas och landets representanter efter en fördelaktigare grund för de förra, på det att icke landtbefolkningens inflytande inom representationen måtte blifva allt för öfvervägande. Att nu, såsom motionären föreslagit, ändra riksdagsordningens bestämmelser om Andra Kammarens sammansättning i den rigtningen, att städernas representationsrätt skulle högst väsentligt inskränkas, under

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

det att landrepresentanternas antal skulle kunna vinna en, visserligen för närvarande obetydlig, ökning, finner utskottet vara en åtgärd, som af angifna skäl icke bör tillrådas." Utskottet erkände sålunda då, att den nuvarande representationen icke är endast en representation af folkmängden, utan äfven delvis en representation af de olika intressen, som denna folkmängd har och som göra sig olika gällande på landsbygden och i städerna. Att den person, som skref och framlade den nuvarande riksdagsordningen, äfven hade samma tanke, kan man se af ett hans anförande vid 1884 års riksdag, der han säger: "Emellertid är det gifvet, att med en stigande folkmängd någon begränsning förr eller senare måste göras, för att antalet icke måtte växa ut allt för stort, men då detta skall ske, är det efter min uppfattning både enklare och rättvisare, att detta sker utan att förändra den grund, som är lagd i riksdagsordningen, utan endast genom att sätta en högre folkmängdssiffra såsom betingande rätt att välja representant." Detta talade han med anledning af ett äfven då väckt förslag att fixera såväl antalet ledamöter i kamrarna som äfven proportionen mellan städernas och landsbygdens representanter. Han förklarade, att detta fixerande vore *en rubbning af den grundval, på hvilken den nuvarande riksdagsordningen hvilar.*

Vidare måste man utan gensägelse medgifva, att under den gamla ständsrepresentationen borgareståndet och bondeståndet betydde jemnt lika mycket, och att det således var en uppoffring från borgareståndets sida, när det nu gällande representationsförslaget antogs. Den alltid öppenhjertige representanten på kalmarbänken, Herr Nils Petersson i Runtorp, yttrade den 6 mars 1889 här i kammaren: "Nu kan man visserligen säga, att det skulle innebära en stor uppoffring för städerna att lemna ifrån sig sin företrädesrätt. Jag kan icke inse, att det vore någon så stor uppoffring. Jemför man de uppoffringar, som de privilegierade stånden verkligen fingo göra, då 1865 den stora representationsreformen genomdrefs, hvarom man då talade så mycket, så visar sig städernas uppoffring nu såsom jmförelsevis liten."

Ja, mycket riktigt, de privilegierade stånden fingo vid 1865 års representationsförändring göra en uppoffring, och en icke ringa uppoffring. Men de voro blott två, nemligen borgareståndet och ridderskapet. De två andra, nemligen bondeståndet och presteståndet, sluppo göra några uppoffringar alls. Presteståndet upphörde visserligen att vara ett särskildt stånd i riksdagen. Men i stället erhöles presterna i kyrkomötet en institution med mycket större myndighet än presteståndet någonsin hade egt: Presteståndet förfogade endast öfver en fjerdedel af representationen. Men kyrkomötet eger nu lika mycket magt som Kongl. Maj:t och hela Riksdagen tillsammans i alla kyrkliga frågor.

Bondeståndet gjorde ej heller någon uppoffring: ty i den nya representationen var det redan på förhand gifvet, att allmogen skulle blifva betydligt mer representerad än städerna. Och nu tycker herr Nils Petersson i Runtorp, att när bondeståndet år 1865 vann så mycket och borgareståndet förlorade så mycket, så är det icke värdt att göra så mycket väsen af, om bondeståndet nu skulle vinna ytterligare

litet till, och städerna förlora ännu litet mera; ty det är ändå en småsak emot hvad som å ena sidan vans och å den andra förlorades 1865. Jag nekar icke till, att ju åtskilliga skäl kunna finnas för ett sådant resonnement; men om *rättmätigheten* af dessa skäl — derom är jag icke lika viss!

Man säger att det närvarande tillståndet är en orättvisa, i det att städerna hafva så mycket större representationsrätt än landsbygden. Jag har många gånger hört, huru landsbygdsrepresentanter framhållit det orimliga i, att städerna skulle ha "fyra gånger så stor" representationsrätt som landsbygden; och herrarne torde erinra sig, att det var med ungefär sådana ord, som en representant i Första Kammaren från en af Sveriges större städer i höstas afsade sig sitt riksdagsmannaskap. Nu är det ju klart, att om man tager den minsta siffran för en stad, 10,000, och den högsta för landsbygden, 39,999, som ger den ena eller den andra valkretsen rätt att tillsätta en riksdagsman, så blir visserligen förhållandet mellan landsbygdens och städernas representation som 1 : 4. Men tager man de minsta eller de högsta siffrorna *för begge*, så hafva städerna i förhållande till folk-mängden nu ungefär dubbelt så stor representation som landsbygden.

"Men", säger man, "det är ju en orättvisa detta också. På hvad grund har denna olika proportion tillkommit?" Jo, såsom jag redan påpekat, yttrade konstitutionsutskottet vid 1889 års riksdag, att den berott på olikheten i de kommunala, administrativa och judiciella förhållandena å landet och i städerna samt på den mångfald af viktiga samhällsintressen, som koncentrerat sig i städerna. Om man tager detta i betraktande, blir orättvisan icke så särdeles stor. Men den minskas dessutom väsentligen, om man besinnar, att på landsbygden ligga valen till Andra Kammaren helt och hållet i händerna på *en enda samhällsklass*: nemligen hemmans- och godsegare. Af 25 röstberättigade på landet äro nemligen 20 godsegare eller hemmanssegare. Låt vara, att derstädes äfven många andra intressen *finnas*; men dessa kunna icke på något sätt *göra sig gällande*. Derfor måste deras målsmän komma från städerna.

Vidare är att märka, att Första Kammaren väljes hufvudsakligen af landsbygden. Första Kammarens ledamöter tillsättas till allra största delen af landstingen, och i landstingen betyda städerna ofantligt litet, såsom redan är visadt af representanten från Jönköping, herr Falk. Landstingen äro till antalet 24 och af Sveriges städer är det endast 4, som icke deltaga i landsting, utan sjelfva välja riksdagsmän i Första Kammaren.

Härtill kommer slutligen en annan faktor, som ock torde förtjena att tagas i betraktande: nemligen den från landsbygden å ena och städerna å andra sidan utgående bevillningen. Det framgår af de statistiska siffrorna, att den allmänna bevillning, som erlägges af städerna, är i det allra närmaste en million kronor större än den, som utgår från landsbygden. Summan af bevillningen för fast egendom och för inkomst från städerna uppgår nemligen till 2,612,000 kronor, under det att samma bevillning på landet endast stiger till 1,761,000 kronor — detta enligt det nyss här på våra pulpeter framlagda generalsammandraget öfver bevillningen för år 1890. Dertill

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

bör ytterligare läggas, att för "särskilda förmåner och rättigheter" och annat sådant från städerna under samma år utgått en bevilling af 441,000 kronor, medan motsvarande bevilling på landsbygden uppgått till endast 69,000. I allt utgör alltså bevillingen från städerna *nära en och en half million mer än från landet*, hvilket är icke långt ifrån *dubbla summan*. Det vore märkvärdigt, om icke detta förhållande skulle hafva någon betydelse för den här föreliggande frågans *rättsliga* bedömande.

Tager jag nu allt detta i betraktande, torde den orättvisa, som man talar så mycket om, reducera sig till temligen små dimensioner, *om hon alls finnes till*.

Deremot kan man med skäl säga, att det *nu* är fråga om att åstadkomma en verklig orättvisa genom antagande af det hvilande förslaget. Orsaken till detta förslag är, som vi veta, den, att folk-mängden visar sig i städerna växa så hastigt i förhållande till landsbygden, att städerna snart skulle kunna öfverflygla landet. Vid 1887 års majriksdag hade herr Olof Jonsson i Hof ett anförande, deri han visade, att stadsbefolkningens tillväxt fortgår med omkring 8 à 10 procent för hvarje treårsperiod, under det att landsbygdens befolkning under motsvarande tid endast ökas med *en* procent. Det säger sig då sjelft, att den dagen icke är särdeles långt borta, då genom en dylik tillväxt — hvartill säkert kommer bildandet af nya städer genom att större köpingar erhålla stadsrättigheter — städernas befolkning skall uppgå till samma siffra som, ja till och med öfverstiga landsbygdens befolkning.

"Nå", säger man, "när så blir, så få vi rätta grundlagen der-efter." Ja, det der låter nog bra, om man bara kunde få någon, som ginge i borgen för, att missförhållandet verkligen blefve rättadt då. Men det skall allt komma att sitta hårdt åt, om landsbygden, när den eger grundlagsenlig rätt att hafva dubbelt så många representanter i kammaren som städerna, om den, säger jag, då skall släppa ifrån sig denna rätt. Jag tviflar nästan derpå; åtminstone finnes ingen, som borgar för, att hon skall göra det.

Hvad som vidare gör, att jag för min del icke kan gå in på det hvilande förslaget, är den omständigheten, att det lider af åtskilliga formella brister. Dem vill jag dock lemna åt andra att tala om. Men det är *en* sak, som jag icke kan underlåta att vidröra, nemligen förslagets bestämmelse, att valkretsarne skola hvart tionde år regleras af Konungen. Herr Ola Bosson Olsson har vid denna riksdag väckt förslag om, att kamrarne sjelfva skola utse sina talmän. Efter hvad jag sett i tidningarna, skulle detta förslag hafva rönt ett välvilligt mottagande af konstitutionsutskottet, och det är icke osannolikt, att Andra Kammaren antager förslaget. Men jag frågar då: huru vill man få det ena att stämma öfverens med det andra: att kammaren skulle fordra rättighet att sjelf välja sin talman, men på samma gång lemna ifrån sig den oändligt viktigare rättigheten att sjelf ordna valkretsarne? Jag är konungsk och visst icke republikan, men Konungen är en människa; regeringens medlemmar äro också människor. Och jag tror icke, att man bör lägga en sådan magt i Konungens hand.

Det finnes ett par ord i förslaget, som särskildt väckt min uppmärksamhet. Der förutsattes möjligheten af, att Konungen skulle kunna sammanslå två domsagor till en valkrets, och det heter i förslaget, att, i den mån sådant erfordras, "*angränsande* domsagor, som hafva minsta sammanlagda folkmängden, skola förenas två och två till en valkrets". Men då det är fråga om städer, som skola sammanslås, heter det, att dessa skola ordnas, "*så vidt lämpligen ske kan*", länsvis i valkretsar. Hvad betyder det att orden, "*så vidt lämpligen ske kan*", kommit dit, när det är fråga om städerna, men icke användas i fråga om domsagorna? Jag undrar, om det icke ligger någon liten hund begrafen under det der, allra helst som det i nuvarande riksdagsordning står endast: *så vidt ske kan*. Jag är rädd för det tillagda ordet *lämpligen*. Man kan ju tänka sig politiska situationer, som göra, att det kan för Konungen vara "*lämpligt*" att icke ordna städerna länsvis, äfven der sådant mycket väl kunde ske.

Ytterligare tillkommer en annan omständighet. I det nuvarande representationsförslaget måste våra stadsvalkretsar ha ett visst antal invånare — minst sex tusen — och en enskild stad har icke rätt att bilda egen valkrets, utan att han uppnått ett antal af tio tusen. Men i det nya förslaget är icke någon sådan inskränkning bestämd, utan Kongl. Maj:t gör dermed såsom han finner "*lämpligt*". Finner han det lämpligt att ordna valkretsarne länsvis och med ungefär lika stort invånareantal, så gör han det. Annars icke.

Man har här icke — och det må lända till denna kammars heder — hört någon inom kammaren uttala, och säkerligen skall ingen heller komma att under diskussionen uttala ordet "*stadsradikalism*", som uti Första Kammarens diskussion spelade en så stor rol. Än mindre tror jag, att någon inom denna kammare skall låta gå öfver sina läppar det vackra ordet "*valboskap*", som man också fick höra i Första Kammaren i ett anförande, efter hvilket följde åtskilliga bravorop. Emellertid lider det nog intet tvifvel, att den der fruktan för stadsradikalismen spelat en högst väsentlig rol, när det nu hvilande förslaget fabricerades. För min del tror jag, att herrarne från landet icke skola af hittills vunnna erfarenhet kunna hemta någon rättmätig anledning att klaga öfver denna radikalism. Städernas representanter här i Andra Kammaren, tror jag, skulle till och med kunna ställa upp sig i rad och låta mönstra sig allesammans, utan att behöfva skämmas för sig. Hvad beträffar insigt och begåfning, erfarenhet och karakter, tror jag att man bland dem icke skall kunna uppleta någon så svag, att han icke lätt skall finna sin like bland landsbygdens representanter. Till och med den så fasligt mycket omskrikna stockholmsbänken, tycker jag, är mycket presentabel. Från den synpunkten behöfver man alltså verkligen icke hysa några synnerligen stora farhågor för städerna. Sundt förnuft gör sig gällande i städerna också, fastän det kanske der finnes flere skrikhalsar än på landet. Det kan ju för resten hända, att det *finnes* lika många på landet, ehuru de icke hafva så många tillfällen att låta höra af sig der som i städerna.

Af detta skall framgå, herr talman, att jag för min del icke kan vara med om det nu hvilande förslaget, ehuru jag på samma gång

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

vill tillkännagifva, att jag mycket väl inser nödvändigheten af, att det sättes en gräns för det alltjemt växande antalet riksdagsmän.

Häruti instämde herr *Brodin*.

Herr Forsell: Äfven jag anhåller att såsom stadsrepresentant få uttala mitt ogillande af det nu framlagda grundlagsförslaget, dels med fästadt afseende på alla de formella felaktigheter, som finnas i detta förslag, dels ock med fästadt afseende derpå, att detta förslag vill för all framtid fastläsa det politiska inflytandet för såväl städernas som landets befolkning, oberoende af folkökningen. Mig synes att rättvisa och billighet borde vara de grunder, hvarpå hvarje grundlagsförändring bör hvilas, och detta icke blott med afseende på förhållandena, sådana de äro, när grundlagen stiftas, utan äfven med afseende på förhållandena sådana de kunna blifva i en icke allt för aflägsen framtid. Hvilande grundlagsförslaget beaktar icke tillräckligt dessa grunder, då det vill fastställa en fast gräns mellan städernas och landtbefolkningens politiska rättigheter. Ty äfven om de siffror, hvilka i dag beteckna denna gräns, äro aldrig så rättvist afvägda, kunna förhållandena i en icke allt för långt aflägsen framtid ställa sig så, att de te sig i en orättvis dager inför den ena eller andra parten. Vi stå då inför en tvistefråga, som kan blifva af ganska ödesdiger beskaffenhet, en tvistefråga, som vi i dag kunna undanrödja med välvilja och litet tillmötesgående. I öfrigt kan man ifrågasätta, huruvida det är politiskt klokt att påtvinga en så stor del af landets befolkning en lag, som dess representanter stämpla såsom en olag. En sålunda tillkommen lag skall alltid släpa med sig olägenheten af att vara denna befolkning påtrugad. Man kan vidare fråga: föreligga några omständigheter eller förhållanden, som nödvändiggöra tillkomsten af en sådan lag och som berättiga densamma? För min del är jag öfvertygad om, att sådana förhållanden icke föreligga. De olägenheter, som villåda den nu befintliga grundlagen i afseende på representationsrätten, och hvilka olägenheter möjligen framkallat det nu hvilande förslaget, är städernas befolkning villig att undanrödja och förebygga; och såsom bevis härpå torde få gälla det af städernas representanter framlagda grundlagsförslaget. Det har blifvit anställd en jemförelse mellan det hvilande förslaget och det af städernas representanter framlagda. Äfven jag vill framhålla några synpunkter till förmån för sistnämnda förslag. Jag vill då säga, att det af stadsrepresentanterna framlagda förslaget hvilas på grunder, som af dessa representanter sjelfva anses för rättvisa. Det är framlagdt af dem sjelfva och följaktligen tillkommet på frivillighetens väg, hvarför det ej för med sig de olägenheter, som en påtvingad lag alltid medför. Det eger följaktligen äfven den förmånen att befrämja godt samarbete mellan landets och städernas befolkning, och till sist kommer detta förslag att i sina verkningar blifva hufvudsakligen lika med det nu hvilande förslaget. Städernas befolkning vill i allt tillmötesgå landtbefolkningen i godt samarbete till fosterlandets bästa, och städernas befolkning räknar i denna stund på tillmötesgående tillbaka.

Jag yrkar afslag å det hvilande förslaget.

Herr Månsson: Jag har begärt ordet för att i den mån det är för mig möjligt bemöta de anmärkningar och invändningar, som blifvit gjorda mot det nu föredragna och hvilande grundlagsförslaget. Alla hafva, så vidt jag kunnat finna af de talares yttranden, som uppträdt, erkänt behofvet af att något måste göras i den fråga, som nu föreligger. Jag tror icke heller, att meningarna derom kunna vara delade, då vi besinna, att, sedan det nya representationsskicket genomfördes, antalet ledamöter i båda kamrarna vuxit med icke mindre än 60, i det nemligen under dessa 25 år antalet i denna kammare ökats med icke mindre än 38 ledamöter och i Första Kammaren med 22. Exempelvis har blott sedan början af den sista valperioden en ökning skett af icke mindre än 8 ledamöter, nemligen 6 i denna kammare och 2 i den första. Man kan således finna, att, om denna ökning får fortgå, antalet slutligen skulle bli så stort, att det på längden ej går an att fortsätta på den vägen. Behofvet af begränsning har också nu blifvit erkänt från alla håll, ja, vi hafva till och med i år fått se ett förslag framlagdt i den riktningen af städernas egna representanter. Jag får säga, att om ett sådant förslag som det af dem här nu väckta förut förelegat, hade jag för min del gerna biträdt detsamma. Naturligtvis hade man der vid lag likasom vid alla andra förslag fått göra åtskilliga rättelser, ty jag tror, att om icke sådana skett, olägenheter, åtminstone hvad lagtexten beträffar, skulle vidlåda detta förslag i lika stor om icke i större grad än det föredragna förslaget.

Jag skall förbigå det talet, som den förste talaren hade derom, huru denna förändring i representationsrätten skulle inverka på grundskatteafskrifningen, bränvinsmedlens fördelning m. m. Jag skall förbigå detta, ty jag tror att det icke har med denna sak att skaffa. Grundskatteafskrifningen tror jag mera beror på Första Kammarens vilja än på stadsrepresentanterna i denna kammare. Men jag skall, som sagdt, icke vidare ingå på denna fråga.

Man har ock sagt, att vi icke böra gå denna väg och så hårdt inkräkta på städernas representationsrätt, emedan vi derigenom skulle från Riksdagen utesluta element, som vi landtmän skola hafva nytta af: vi böra icke utesluta de s. k. frisinnade elementen. Jag sätter mycket värde på dessa element och jag är, från min synpunkt sedt, icke så konservativ, att jag icke anser nyttigt att sådana finnas i riksdagen. Men jag undrar, om man icke skulle kunna vara ense om, att bland dessa 75 stadsrepresentanter kunna inrymmas frisinnade element till så stor del och i den mån som städerna sjelfva vilja hafva sådana. Vi böra ock komma öfverens om, att detta förslag icke i väsentligare mån rubbar förhållandet mellan stad och land, sådant det var under den förra perioden, då förslaget framlades. Det rubbar detta förhållande icke vidare, än att enligt förslaget skulle väljas 75 stadsrepresentanter i stället för att det då var 76. Således utgör hela rubbningen en representant, räknadt från den tiden. Att representantantalet nu vuxit så starkt sedan dess, det rör icke förslaget. Det visar blott, huru det kommer att gå, i fall förslaget icke antages.

Vidare har här mycket skarpt framhållits — jag tror äfven den förste talaren berörde denna sak — att om förslaget antoges, en

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Ängående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

allt för stor magt skulle läggas i Konungens administrativa hand. Men såvidt jag kan se, blir förhållandet der vid lag detsamma som för närvarande med undantag, att i det hvilande förslaget siffrorna 6,000 och 12,000 icke äro intagna. Det heter nu, att valkretsarne skola bestå af mellan 6,000 och 12,000 invånare. Men jag kan icke tänka mig möjligheten af, att Kongl. Maj:ts regering skulle företaga sig att göra en så orimlig indelning, att man skulle få t. ex. en valkrets med 1,000 invånare, en med 15,000 invånare o. s. v. Det kan jag icke tänka mig, och det förvånar mig att hafva fått höra en sådan tanke om Kongl. Maj:ts regering uttalas från det håll, hvarifrån den uttalats. Hela saken inskränker sig, såsom utskottet säger, till en administrationsåtgärd, och en sådan som icke är af större betydelse, än att den helt säkert kommer att utfalla till allas belåtenhet.

Vidare har det yttrats — jag tror af talaren på jönköpingsbänken — att de mindre städerna skulle komma att bli lidande och draga det kortaste strået, om detta förslag giöge igenom. Han sade, att de hade mycket litet inflytande redan nu i synnerhet på valen till Första Kammaren. Men en föregående talare här har redan visat, huru det förhåller sig med den saken. Jag tycker att man bör vara nöjd, då man vet att i Första Kammaren redan finnas 78 i städerna bosatta eller mantalsskrifna personer. Hvad åter beträffar de mindre städerna i förhållande till de större enligt det nya förslaget, har jag gjort upp en kalkyl, som stämmer med hvad som utskottet uttalat och betonat i sin motivering, nemligen att detta förslag skulle vara till fördel för de mindre städerna. Det befinner sig då att för de städer, som nu välja mer än en riksdagsman, såsom Stockholm, Göteborg, Norrköping m. fl., skulle en inskränkning ske med undantag för Malmö. Dessa städer välja nu 45 och skulle enligt det hvilande förslaget komma att välja 37 representanter. Här blir således en minskning af 8. För de städer, som nu välja *en* riksdagsman, skulle förhållandet bli alldeles oförändradt. Dessa städer äro 9 och de skulle fortfarande komma att välja 9 riksdagsmän. Hvad åter beträffar de småstäder, som skola sammanslås till valkretsar, kommer att inträffa att de, i stället för att nu sända 25 representanter till Andra Kammaren, enligt det nya förslaget skulle få skicka dit 29. Här blir således en ökning af 4, och då kan jag icke inse att förslaget skulle bli till nackdel för de mindre städerna. Det har sagts att det i framtiden skulle blifva ett annat resultat; men jag har icke kunnat inse detta. Ty vi veta att folkmängden i de stora städerna under den senare tiden så oerhördt ökats att, om man skulle bibehålla samma folkmängdsproportion i framtiden som nu, de större städerna ovillkorligen skulle få mycket mera magt gent emot de små än de enligt detta förslag skulle få. Men om det nu visar sig att, äfven efter denna stora ökning af folkmängden i de stora städerna, förhållandet blir det, att de mindre städerna erhålla 4 representanter mer och de stora städerna 8 representanter mindre än förut, tror jag icke att det kan vara skäl att säga, att de mindre städerna förlora på det. Vidare har herr Ljungman sagt, att det finnes oegentligheter i åtskilliga paragrafer. Jag tror han nämnde paragraferna 12, 15, 16, 18, som

också skulle förändras. Jag har aldrig hört talas om att man skulle behöfva förändra mer än paragraf 16, men om detta kan vara behöfligt, bör ju sådant kunna ske, och jag förmodar att det icke bör vara omöjligt att antaga förslaget, äfven om sedermera man skulle behöfva göra förändringar i en eller annan af de nämnda paragraferna. Hvad särskildt sextonde paragrafen beträffar, talade vi om den förra året och ett par föregående år, men vi voro ense derom, att då det skulle åtgå femtio år innan det anmärkta förhållandet skulle inträda, man skulle kunna hafva god tid på sig att göra de ändringar som kunde behöfvas. Vidare nämnde herr Ljungman att det kunde inträffa, att vi behöfde få en valkretsindelning förrän riksdagsperioden slutat och att det hade visat sig 1887 att vi behöfde få en sådan. Vi veta alla hvad som var orsaken dertill. Regeringen ansåg att det var en ny riksdag och ingen fortsättningsriksdag, och den omständigheten gjorde att Konungen ansåg sig hafva rätt att utfärda ny kretsindelning. Representanten från Norrland, herr Schöning, sade det vara hårdt att vi fordrade att städernas representantantal nu skulle minskas med sex, och då man hade gjort ett erbjudande af tre, borde man vara nöjd. Jag ber att få gent emot detta betona, att förslaget uppgjordes förra perioden, och då belöpte sig skilnaden endast till en ledamot, således hvarken till sex eller tre. Vidare vidrörde talaren en omständighet, som synes mig borde vara långt aflägsen och icke nämnas i detta samband, nemligen tullfrågan. Jag vill dock påpeka, att man icke får räkna så med den saken. Vid förra riksdagen utföll, så vidt jag har rätt, siffrorna i denna votering med 146 mot 60, och då man vet att tullsiffran stälde sig som 115 mot 104 och åtskilliga stockholmsrepresentanter röstade emot oss i denna grundlagsfråga, kan man väl icke påstå att dessa siffror öfverensstämma med hvarandra, utan förhållandena ställa sig på helt andra grundvalar. Sedan har det mycket starkt framhållits, och så vidt jag kan finna har det varit kardinalpunkten i alla anmärkningar, det förhållande som skulle kunna inträffa, om stadsinvånarnes antal växte till mer än en tredjedel af hela landets. Jag medgifver, att denna anmärkning kan vara berättigad och att det kunde vara nyttigt och riktigt om ett tilläggsstadgande hade funnits, men jag får säga att då det nog kommer att dröja åtminstone en 40, 50 år, innan vi komma dit att städernas befolkning blir så hög, tror jag icke att vi därför behöfva draga i betänkande att nu antaga förslaget. Min öfvertygelse är, att om det visar sig gå i den riktningen att städerna växa till en tredjedel och derutöfver och om sådana förslag komma fram till rättelse, så att det blir större likställdhet mellan stad och land, så skola, om nemligen de rätta proportionerna iakttagas, hinder icke möta från Riksdagens sida.

Jag tycker, att vi kunnat förutsätta att så skall ske, och då denna tid är så långt aflägsen — ty om en grundlagsförändring kan stå sig en så lång tid som 50 år, borde man väl vara nöjd — så synes det mig, som om deri icke borde ligga något skäl mot förslaget. Då man nu i så många år arbetat på denna sak och då man på alla håll synes vara ense om att något bör åtgöras, och då detta förslag, åtminstone enligt min tanke, på ett lyckligt sätt bestämmer synpunkten om

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts).*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

riksdagsmännens antal, synes det mig, som om man borde vara ense om förslaget, och jag hoppas, att denna kammare måtte i likhet med föregående år antaga detsamma, hvarför jag ber, herr talman, att få yrka bifall.

Herrar *Pehrsson* i Norrsund, *Andersson* i Hamra och *Sjöberg* instämde häruti.

Herr *Hedin*: Det finnes icke värre döf än den som icke vill höra. En kritik af det hvilande grundlagsförslagets formella beskaffenhet har genomförts med den mest uttömmande fullständighet i pressen, Första Kammaren och i dag här i Andra Kammaren. Om det nu emellertid är möjligt, att här sitta kunnige och förståndige män, som icke vilja lyssna till denna kritik, hvartill skulle det då tjena att vidare upprepa hvad som redan är sagdt i dag, då det är tydligt att man har kommit derhän, att föreställningen om en stor fördel och en önskad vinst har till den grad antagit karakteren af lidelse, så att alla skäl studsas tillbaka. Nu kunde man fråga mig, hvarför jag då begärt ordet, och jag har också gjort mig den frågan: skall jag tala eller tiga? Man kunde säga till mig: det skall blifva lika vanmäktigt hvad ni än för öfrigt må hafva att säga om detta förslag, som den formella kritiken hittills har visat sig vara. Jag är dock icke alldeles säker på att det skulle vara rätt att så fullständigt sträcka vapen, att det icke bevarades i protokollen ett vittnesbörd om att före afgörandets stund några synpunkter, som hittills blifvit förbigångna, dock innan debatten i denna kammare afslutades blifvit nämnda.

Den ledamot i nuvarande konstitutionsutskottet, som för en stund sedan yttrade sig från talarestolen, sade, att man erkänt och nu från alla håll erkänner, att olägenheterna skulle blifva värre ju längre man uppsköte reformen. Men hvad befarar han i sjelfva verket af ett uppskof, som icke behöfver gå längre än till år 1893, om detta förslag förkastades och ett förslag likartadt med det af stadsrepresentanterna väckta nu förklarades hvilande och kunde träda i kraft efter en riksdagsupplösning redan 1893. Icke kan han väl tro, att olägenheterna till dess skola växa och blifva mer outhärdliga än nu. Han sade väl derjemte, att det är erkänt att förslaget är behäftadt med vissa felaktigheter, men han fann ej nödigt att närmare angifva hvilka de äro, när han tyckes ringakta dem såsom obetydliga. Men det är dock en felaktighet af den mest upprörande beskaffenhet som påpekas, när från vår sida anmärkes att — hvilket nu för första gången inträffat — svenska Riksdagen inbjudes af sina egna förtroendemän, konstitutionsutskottet, att utleverera en af Sveriges grundlagar åt Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsmagts godtycke, ty sådana äro bristfälligheterna, att detta blifver den oundvikliga följden. Samme talare sade vidare att bristerna sedermera kunde afhjelpas. Jag förutsätter den bästa vilja hos Andra Kammarens majoritet att göra det sedan dessa bestämmelser, om de blifva grundlag, hunnit pröfvas i tillämpningen, så att Andra Kammaren af erfarenheten fått lära sig hvad förslaget innebär. Jag förutsätter, att denna kammares majoritet då vill bota

dessa brister. Men då beror det icke af denna kammars votum, utan äfven af Första Kammaren och af Kongl. Maj:t, som ej torde vilja släppa ifrån sig den magt, som de på detta sätt hafva vunnit. Han trodde icke, sade han, att bristerna inneburo en så stor fara, eftersom den försigtiga Första Kammaren har godkänt förslaget. Den försigtiga Första Kammaren! Var det med tanken på det sammanträde, som egde rum i Första Kammaren för behandlingen af just denna fråga, som han så betecknade den kammaren? Jag tror, att jag skulle säga något förolämpande om våra kommunalstämmor, om jag jemförde deras förhandlingar med denna diskussion i Första Kam-maren, en diskussion påminnande om forna tiders våldsamma socken-stämmor, en diskussion under ledning af en man — jag ber om ursäkt, må man icke missförstå mig — en diskussion, der grundtonen angafs af en man, som under decemberdagarne 1865 på riddarhuset hörde till det parti, hvars ledare förliknade den De Geerska ministèren med mordbrännare, en man som då for så fram, att en person ropade tillräckligt högt för att höras öfver halfva riddarhussalen: "karlen är galen, hvar i herrans namn är Cederschiöld?" Är det med tanken på denna Första Kammars försigtighet, som min ärade vän i konstitutionsutskottet fylde bristen i sin egen argumentation, då han sade: "när den försigtiga Första Kammaren antagit förslaget, lära väl felaktigheterna icke vara så stora." Än värre var emellertid hvad han sade strax derefter, då han lät förstå, att i värsta fall vägrade Kongl. Maj:t sanktion.

Jag skulle önskat, herr talman, att min ärade vän icke anlitat detta nödhjulsargument i sitt anförande. Kan det vara värdigt en representantförsamling, hvilken som helst, att gå med öppna ögon, ledd utaf en allt annat beherskande önskan, att votera ett förslag till ändring af rikets grundlagar, med ett mer eller mindre fullständigt erkännande att detta förslag är galet? — Men Kongl. Maj:t skall rädda oss! — — På hvad sätt vårdar den representationsförsamling, som detta gör, på hvad sätt vårdar den sitt eget anseende, på hvad sätt vårdar den hela representationsskickets anseende, huru upprätthåller den aktningen för Andra Kammars auktoritet, när den säger: "Kongl. Maj:t är vår öfverförmyndare; vi hafva emellertid gjort hvad vår lidelse vill diktera; är saken omöjlig, så skall Kongl. Maj:t rädda oss?" Är det verkligen rätta sättet att för framtiden och i andra frågor än denna upprätthålla hos folket och hos Kongl. Maj:t respekt för hvad som uttalats af representationen eller endera af dess kamrar? När folkmängdsproportionen ändras, yttrade han som invändning mot en af de svåraste anmärkningarna mot förslaget, kommer man naturligtvis att ändra representantproportionen i Andra Kammaren. Har då verkligen den historiska erfarenheten lärt honom — nej, den har icke lärt någon detta — att det skulle vara så lätt att släppa magten ur händerna, att det skulle vara så lätt att öfvertyga den samhällsklass, som sitter inne med envälde, att det är rättvist att afträda från detsamma? Man kämpade under många årtionden för att förmå den gamla ståndrepresentationens mäktigaste del, ridderskapet och adeln — jag talar icke om presterskapet, detta osjelfständiga bibang

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts).*

*Ängående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

till första ståndet — att släppa magten ur händerna, man kämpade i årtionden för att bringa det derhän, och i det ögonblick, då det skedde, var stämningen sådan bland svenska folket, att det må hända var sista ögonblicket då reformen kunde genomföras på fredlig väg.

Min ärade vän, representanten för Bara härard, anmärkte mot det af en stor del stadsrepresentanter i denna kammare väckta och äfven af mig medundertecknade förslaget, att det skulle medgifva en stor tillväxt af Första Kammaren, medan i Andra Kammaren under en följd af decennier städernas representation blefve oförändrad, och landsbygdens representation icke kunde annat än i mycket ringa grad tillväxa. — Den sist nämnda anmärkningen, som, om jag hörde rätt, han ville fixera derhän, att om ett visst antal år landsbygdsrepresentanternas i Andra Kammaren tillväxt skulle blifva blott 9, lär väl bero på ferläkning. — Men här vill jag erinra om att vårt förslag till grundlagsreform icke på något sätt lägger hinder för att samtidigt företaga en reform utaf Första Kammaren. Och jag frågar: hvarför tänkte icke den ärade talaren ut denna tanke, som tydligen sväfvade för honom? Deremot, med detta här hvilande förslaget till grundlag upphöjdt till grundlag, hvad finnes det för utsigt sedermera qvar att få den Första Kammaren reformerad? Eller är kanske den reformen numera icke önskvärd? Hvarför fullföljde icke min ärade vän den tankegång, han öppnade vägen till, då han talade om den farliga följden af stadsrepresentanternas förslag, att Första Kammaren skulle under decennier högst betydligt tillväxa? Jag skall fortsätta litet från den punkt, der han blott började, och jag tager då till utgångspunkt den satsen: hvarje reform af Andra Kammaren, åtminstone om den tager en sådan omfattning som den, hvilken här föreligger, är dubbelt farlig, när den isoleras från en reform af Första Kammaren.

Utän någon afsigt att förklena de mäns stora förtjenster, som för ett fjerdedels sekel sedan voro den då genomförda representationsreformens främste målsmän, kan man dock påpeka och har man lof att beklaga, att förslaget till den nya riksdagsordningen var lösligen förberedt och i allt för stor hast utarbetadt. Man hade först nyss förut lagt grundvalarne till ett nytt riksdagsskick, så nyss förut, att om dessa grundvalars beskaffenhet ännu ingen erfarenhet var vunen i det ögonblick, då Kongl. Maj:t framlade förslag till ny riksdagsordning. Den af 1859—1860 års Riksdag antagna, på nya principer byggda bevillningsförordningen utfärdades först 1861 för att träda i kraft 1862. De nya kommunalförfattningarna, hvilkas beskattnings- och rösträttsystem hvilat på bevillningsförordningen, utfärdades i mars 1862, innan ännu den nya bevillningsförordningen ens en enda gång hade blifvit i tillämpningen pröfvad. Och huru hade dessa nya kommunalförfattningar tillkommit? Förslag hade utarbetats af en komité, hvilken icke hade gjort sig det besväret att i någon den minsta mån söka statistiskt beräkna verkningarna utaf förslagens beskattnings- och rösträttsbestämmelser, utan inskränkt sin utredning — i fall jag skall begagna ett sådant ord — inskränkt, säger jag, sin utredning till en visserligen ganska nätt men icke så litet ytlig historik öfver kommunalorganisationen i vårt land. Denna högst väsentliga och svåra brist

i kommunalkomiténs betänkande och förslag var icke i någon den ringaste mån afhjelpat af Kongl. Maj:t — icke ens genom vederhörandes hörande, hvilket man uttryckligen förklarade sig icke hafva tid till — när Kongl. Maj:t genom skrifvelse af den 30 december 1859 framlade, ja, herr talman, man kunde vara frestad säga, handlost kastade fram kommunalkomiténs betänkande på rikets ständers bord. Det är förklarligt, att rikets ständer, som för öfrigt nog gjorde sitt bästa, icke kunde utföra det förarbete, som Kongl. Maj:t och kommunalkomitén hade lemnat ogjordt; Riksdagen måste till god del fatta sina beslut i blinde. Den nya kommunallagstiftningen i mars 1862 var ett språng i mörkret. När så nästföljande år genom propositionen af den 5 januari 1863 Kongl. Maj:t framlade förslag till ny riksdagsordning, hade landstingen, valkorporationerna för danandet af Första Kammaren, ännu icke trätt i verket. Det var först tre fjerdedels år efteråt, om hösten 1863, som landstingen första gången sammanträdde. Vid den tidpunkt, då det hvilande förslaget till ny riksdagsordning förelåg till afgörande, hade man vunnit någon erfarenhet om de nya kommunalförfattningarnas beskaffenhet och verkningar. Man hade nu börjat se, att den förespelt kommunala sjelstyrelsen mångenstädes i verkligheten hade blifvit ett kommunalt fåvälde, och att de valkorporationer som hade att bilda Första Kammaren, i en på förhand ej anad grad kunde blifva ett privilegieradt fåtals och ett förmögenhetsvälde lydiga instrument. När omsider år 1874 en officiell statistik öfver den kommunala rösträtten utgafs — resultatet behöfver jag säkert icke påminna om här — då blef Första Kammaren om möjligt än mera fast besluten än den förut varit att oafslätligt sätta sitt veto emot hvarje kommunal rösträttsreform för att kunna betrygga den kommunala rösträtten, i hvilken Första Kammaren såg garantien för upprätthållandet af ett privilegieradt penningvälde i representationens ena kammare och det stora flertalet af rikets kommuner. Emellertid hafva vi upplefvat att Första Kammaren, arftagaren till adelns och presterskapets reformfiendtlighet, lyckats i från sig vända oviljan, vända den mot den visserligen icke mäktiga minoritet i Andra Kammaren, som utgöres af städernas representanter. Hur har detta gått till?

Den förste talaren i dag framstälde den frågan: "hafva stadsrepresentanterna hindrat grundskatteafskrifningen", och han kunde med fullt skäl svara nej. Jag skall upprepa frågan: "ha de hindrat afskrifning af grundskatter och indelningsverk, eller hafva de för städernas räkning begärt ett orimligt vederlag?" — Nej, de ha i likhet med gamla landtmannapartiet fordrat en ombildning af försvaret, ingenting annat, en ombildning af försvaret, hvilket i sig innebär ökad värnpligt för alla, och den ekonomiska bördans om möjligt lika fördelning på alla. Han frågade, och jag ber att få upprepa hans fråga: "är det stadsrepresentanterna i Andra Kammaren, som hårdnackadt motsatt sig hvarje reform af den kommunala rösträtten?" Äfven här kunna han och jag svara nej. — Jag skall fullfölja frågorna något längre. Är det stadsrepresentanterna i Andra Kammaren, som bära ansvaret för slöseri i statshushållningen, om sådan förekommit? Är det stadsrepresentanterna i Andra Kammaren, som röstat ja till allt hvad Kongl. Maj:t äskat

*Ängående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

och, icke nöjda dermed, ökat, ja fördubblat hvad Kongl. Maj:t begärt? Är det de, som hafva förfövat massmord på önskvärda lagreformer? Är det stadsrepresentanterna i Andra Kammaren, som hafva velat utvidga i stället för inskränka Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsvälde? Är det stadsrepresentanterna inom Andra Kammaren, som hafva gått man ur huse för att värna detta andra "dyrbara arf, från våra fäder", som kallas den latinska grundskatten? Är det de, som satt sig mot hvarje steg till förbättring af vårt högre, vårt dåliga och dyra högre undervisningsväsende, men i stället visat sig beredvillige att rösta för våra ecklesiastikministrars förslag att reformera så baklänges, att vi med ens skulle befinna oss på andra sidan af år 1849, om vi antagit dem? Och är det *derför* och på *detta* sätt det har blifvit ådagalagd, att det är Andra Kammaren, som behöfver reformeras, medan den Första lemnas orubbad, nej belönas med en tillökning i dess och en minskning i Andra Kammarens medlemsantal, belönas såsom vore den det fulläudade idealet af en politisk representantförsamling?

Det kunde må hända tyckas i det nya riksdagsskicket's tidigare dagar, att i vissa frågor, särskildt anslagsfrågor, en minoritet i Andra Kammaren, icke hela minoriteten, tedde sig som ett bihang till Första Kammaren, men detta förhållande ändrades snart allt mer och mer, och man kan för visso säga som den ärade talare, hvilken öppnade debatten i denna fråga, att förhållandena derutinnan hafva så ändrats, att man nu icke har rätt att tala om någon antagonism mellan städernas och landsbygdens representanter, jag tillägger dock förklarande för min del — mitt ord binder icke någon annan — mellan stadsrepresentanterna och landsbygdens representanter utaf den gamla stammen och den gamla läran. Det är icke någon antagonism mellan dem, utan snarare visa sig dem emellan blott skiftningar af ett i grund och botten gemensamt liberalt åskådningssätt, skiftningar, som mest gälla ett *mer* eller *mindre*, gälla metod och förfaringssätt eller tidpunkt och hastighetsgrad — skiftningar, som hafva sin grund i sjelfva människonaturen, och hvilkas vaxelverkan af betänksamhet och ifver, af mera återhållande eller mera framåtillande tendenser i sjelfva verket är de väl mognade reformernas outhärliga vilkor. Men *reform* är emellertid inskriften på den fana, som gemensamt uppbäres af städernas och landsbygdens frisiunade representanter för medelklassen och småfolket. Derför var det angeläget att söndra oss, såsom i sin tid de privilegierade klasserna hade all möda ospard att spränga förbundet mellan bonde- och borgarestånden. När detta visade sig så angeläget, då kom slumpen, herr talman, i form af ett högsta domstolens utslag, den i sina intressen hotade högerradikalismen till hjälp. I ett moln af mjöldam steg reaktionen ned — förlåt, jag tror det vore riktigare att säga, det den steg upp. På den sålunda tillkomna situationen kan med full rätt tillämpas ett yttrande af A. W. Björck uti en reservation vid konstitutionsutskottets dechargebetänkande vid 1853—1854 års riksdag, att de då förekommande försöken — han syftade särskildt på de Strindlundska motionerna vid 1851 års riksdag — vore en spekulation uti den *afund och hämndkänsla*, man ville väcka till lif mellan bonde- och borgarestånden. Lyckligtvis misstog sig bonde-

ståndet vid 1851 års riksdag icke på upphovet till dessa motioner eller på deras syfte. En talare i bondeståndet yttrade, att han be-
tviflade, det förslaget hade sin fader i detta stånd, men, skulle så
vara, vore det åtminstone säkert, att barnet hade blifvit adladt strax
efter födelsen, ehuru det af bönder hade blifvit buret till dopet. Män
som Anders Eriksson, P. Sahlström u. fl. togo ej heller miste om det
från riddarhuset utgångna splittringsförsökets ändamål. Visserligen
uppgaf riksdagsfullmäktigen för Stora Kopparbergs län Liss Lars Olsson,
att städerna hade efter hand förtjenat 2 à 3 tusen millioner riksdaler
på landsbygdens bekostnad; att städerna voro "demoralisationens sam-
lingsorter"; att, om undantagsvis sedeslöshet och brott förekomme på
landsbygden, de hade trängt fram dit från städernas peshålor. --
Men man lät sig icke beveka af detta tal, som väl nu har sin allra
största märkvärdighet derutinnan, att det för några dagar sedan åter-
ljöd i den svenska representationens Första Kammare. Man erinrade
i 1851 års Riksdags bondestånd — och de som det gjorde hörde till
ståndets främste män — derom, att, när det någon gång varit fråga
om eu skattelindring för allmogen, man alltid haft borgareståndets
hjälp att påräkna och att, när något litet vunnits i den vägen, man
hade haft samma hjälp att tacka för framgången.

Jag vågar hoppas, att, huru det än nu må gå, det dock i det
stora hela skall befinnas att de, som nu hafva upptagit riksdags-
fullmäktigen Strindlunds fallna mantel och gå i riksdagsfullmäktigen
Liss Lars Olssons spår, hafva bränt sina kol förgäfves.

Jag kan också, herr talman, icke annat än antaga att de, som
på detta rum hålla afgörandet i sin hand, skola hafva i minnet det
skådespel, som ett af våra grannland, nemligen Danmark, sedan nära
ett fjerdedels sekel har erbjudit. När efter det andra Sleswigska kriget
"den tappre landssoldat" låg slagen till jorden, och man trodde den
danska folkandan vara tillräckligt kufvad och krossad af olyckan, då
fann reaktionen ögonblicket vara inne att söka återtaga, hvad folkfri-
heten vunnit år 1848. Då slöts det namnkunniga förbundet mellan
"de store bönderne" och de små bönderna. Då underhandlade läns-
grefven Frijs-Frijsenborg och J. A. Hansen såsom två politiska stor-
magter, af hvilka den sistnämnde utan tvifvel antog sig vara den stor-
mägtigaste. Men då blef den för sin slughet berömde bonderepresen-
tanten lurad af den dumme grefven. Då stympades junigrundlagen —
och resultatet ligger för oss sedan flera år: en godsegareministär regerar
enväldigt, lagstiftar för och beskattar dem, som några år förut hade
gladt sig åt en af de friaste författningar, ett folk någonsin egt.

Jag har, herr talman, i likhet med de flesta stadsrepresentanterna
i denna kammare, undertecknat ett förslag om begränsning af städer-
nas representationsrätt. Denna min underskrift betyder, att, derest
detta förslag skulle komma att blifva hvilande, och derest jag skulle
hafva den äran att deltaga i Riksdagens förhandlingar, när eventuellt
ett sådant förslag kunde komma till slutligt afgörande, jag då vore
lika villig som ock af min heder förbunden att göra allt hvad på mig
ankomme för att detta förslag måtte blifva upphöjdt till grundlag.

Nu frågar jag: är detta förslag, som stadsrepresentanterna fram-

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

lagt, obilligt? röjer det för stora anspråk? Dem, som nu snart gå att med sin voteringssedel besvara denna fråga, ville jag vördsamt bedja, att de måtte öfverväga den ganska enkla sanningen, att ett gammalt kultursamhälle, som det svenska, i sig innefattar en mycket stor mångfald af berättigade politiska och sociala tankeriktningar, sträfvan, verksamhetsgrenar och intressen, och att — det är icke loford, jag uttalar, utan blott ett faktum, jag påpekar — uti världens nuvarande skick denna mångfald af verksamhetsgrenar och samhällsintressen äro fullständigare representerade inom städernas befolkning än bland landsbygdens. För det nämnda förslaget, som jag undertecknat, kan jag rösta oberoende af hvarje annan representationsreform, men detta innebär icke någon afsägelse af min rätt att söka verka för en reform af Första Kammaren, hvilken i mina ögon trängt sig allt mer och mer fram såsom en befällande nödvändighet, emedan Första Kammaren är på väg att klyfva denna lilla och fattiga nation i två hälfter.

Det nu hvilande förslaget visar sitt verkliga skaplynn icke blott derigenom, att det innebär eu våldsam, retroaktiv inskränkning i städernas representationsrätt; icke blott derigenom, att det fastställer en proportion mellan städernas och landsbygdens representantantal i Andra Kammaren, som enligt förslaget icke skall rubbas, äfven när befolkningsproportionen inom hela vårt land har undergått en betydlig förändring. Det visar sitt verkliga skaplynn om möjligt ännu mer dels derigenom, att det lemnar ultrakonservatismens — nu mera rent af reaktionens — fasta borg oantastad, och dels derigenom att förslaget — skälen må nu vara hvilka som helst, beräkning eller oförstånd och enfald hos dess upphofsmän — utlevererar en af våra grundlagar åt Kongl. Maj:ts administrativa godtycke, emedan dess bestämmelser äro dels oklara, dels omöjliga att tillämpa.

Jag skall, herr talman, hos er anhålla om proposition på afslag å det hvilande förslaget. Och jag skall sluta med att uttala den önskan, att det beslut, som kammaren går att fatta, icke måtte söndra den politiska frihetens och den sociala rättfärdighetens målsmän i denna kammare, icke söndra de frisinnade representanterna från stad och land för medelklassen och småfolket, utan fast hellre närmare förena dem till oafåtliga ansträngningar för landets ära och folkets väl.

Med herr Hedin iustämde herrar *Ekman*, *Höjer*, *Gumælius*, grefve *Hamilton*, *Mankell*, friherre *Nordenskiöld*, *Beckman*, *Wallis*, friherre *Fock*, *Jakob Erikson* och *Gustaf Eriksson*, båda från Stockholm, *von Friesen*, *J. H. G. Fredholm*, *Hammarlund*, *Johansson* från Stockholm, *Fjällbäck*, *Olsson* från Stockholm, *Wawrinsky*, *Palm*, *Aulin*, *Falk*, *Zotterman*, *Sjöholm*, *Liljeholm*, *Hedlund*, *Westerberg*, *Forsell*, *Broström*, *Hahn*, *Persson* från Arboga, *Romberg*, *Arhusiander*, *Kardell* och *Alsterlund*.

Vidare anförde

Herr Åkesson: Herr talman, mine herrar! Jag vill säga, att jag kommer att rösta för det hvilande grundlagsändringsförslaget. Jag

anser nemligen det vara rätt att städernas representationsrätt något inskränkes, och detta hafva äfven stadsrepresentanterna medgifvit, fastän på ett annat sätt än detta förslag innehåller. Inskränkningen är ju ringa och bör icke misstyckas. Hufvudsaken är, att representationsrätten blir begränsad, och det blir den såväl för landet som för städerna, hvarför jag yrkar bifall till förslaget.

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Petersson i Hamra: Herr talman, mine herrar! Jag skall anhålla att få yttra några ord i denna fråga, i hvilken jag förut icke haft tillfälle att yttra mig. Jag får då säga, att jag är böjd för att rösta för det föreliggande hvilande grundlagsförslaget. Jag gör detta så mycket hellre som jag är viss om, att det förslag som *nu* är framlagdt, äfven om det nu skulle vinna afseende inom riksdagen och särskildt inom denna kammare, dock icke vid det slutliga afgörandet, vid en annan period, skulle blifva af Riksdagen antaget. Ty hvem garanterar väl för, att de män, som nu sitta här — trots det att de äro så utmärkta som herr Waldenström påstått — komma att sitta qvar här vid en kommande period? De ha åtminstone icke sjelfva i sin magt att bestämma detta. Det kan då komma helt andra representanter från städerna, hvilka med samma skäl som de nuvarande skola kunna säga: vi kunna icke antaga detta förslag. För visso skulle antalet stadsrepresentanter tillväxa till nästa period, och då skulle särskildt på stockholmsbänken icke mindre än tre, kanske ända till fyra, öka deras antal. De skulle naturligtvis tycka det vara lika orättvist att man gör någon inskränkning i deras antal, som man nu tycker, då det gäller en inskränkning från 81 till 75. Det synes mig ligga i sakens natur att det förslag, som nu är framlagdt, icke är något annat än ett sprängningsförslag, och genom den förste talarans anförande har jag kunnat förstå, att föreningsbandet mellan städernas liberaler och de liberala landtmannarepresentanterna — hvarmed naturligtvis icke kan menas annat än gamla landtmannapartiet — skulle vara frågan om grundskatternas afskrifning. Men detta lifsvilkor för denna förening är dock, efter mitt förmenande, för landtmannamajoriteten af så ringa betydelse, att jag vill hoppas och tro, att landsbygdens representanter icke skola låta det nu hvilande förslaget falla för ett sådant vilkor. Jag tror nemligen, att vi, de begge landtmannapartierna, det nya och det gamla, i denna kammare äro af samma öfvertygelse i den frågan, så att vi nemligen båda önska denna grundskatteafskrifning. För min del gör jag det företrädesvis af den anledning, att vi derigenom skola en gång få bort och komma ifrån detta agitationsmedel vid våra öfverläggningar. Jag är nemligen icke fullt så öfvertygad som mången annan om det rättvisa uti att borttaga grundskatterna, men just af den anledning, jag nyss nämnt, önskar jag att de måtte försvinna. Om nu denna afskrifning skall vara ett vilkor för föreningen mellan de båda vännerna, så synes det mig ändock, att, när hänsyn tages till hur svårt det är att få igenom ett grundlagsförslag, särskildt när det kommit så långt som detta — vi minnas ju förhållandet med den representationsförändring som skedde 1866, hvilket särskildt en af de siste talarne på ett så lysande sätt

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

skildrade — det synes mig då, säger jag, som om det vore af stor vigt att vi landtmän, som nu ha afgörandet i vår hand, nu rösta för detta förslag. Jag kan ej heller se, att någon orättvisa derigenom kommer att drabba städernas invånare. Antalet är nu så afvägdt, att de få behålla ungefär sin tredjedel af representantalet såsom hittills. De hade ju icke mera enligt den gamla representationsordningen, utan snarare mindre. De hade då blott en fjerdedel. Herr Jöns Bengtsson i Gullåkra har med siffror tydligen framhållit, att, om man räknar med stadsrepresentanterna i Första Kammaren, städerna i afseende å representationsrätten skulle bli långt ifrån så illa lottade som man velat göra troligt. Derjemte hafva städerna alltid qvar en ofantlig magt, som jag anser ligga i 1 § 5 mom. tryckfrihetsförordningen, som ger städerna ensamma rätt att anlägga tryckerier. Denna rätt anser jag vara alldeles på sin plats, ty det skulle sannerligen icke vara godt att öfvervaka det fria ordets handhavande, om tryckerier finge förläggas äfven på landsbygden. Men nu måste de, som sagdt, vara i stad eller inom högst en half mils afstånd derifrån. Men detta tryckta ord, mine herrar, månne icke det äfven på landsbygden utöfvar ett ofantligt stort inflytande? Jag tror att ingen skall våga bestrida ett sådant påstående. Det är säkert, att ganska många bland oss representanter just till följd af pressens bearbetningar sitta här på våra bänkar. När man vet, huruledes i närvarande tid det tryckta ordet trängt ned till hvarje koja och hvarje valman, kan det icke synas för djerft att säga, att mången väljes icke därför att han är känd af valmännen, utan därför att de i tidningarna sett honom omtalas vara sådan eller sådan. Med den magt, som jag nämnde att städerna ha, och som jag alldeles icke vill ha bort emedan jag skattar den högt, om blott sanningen får spridas i dess klara ljus och icke lögn och förtal få vara ledtråden i dessa tryckalster, med hänsyn till denna magt, säger jag, tror jag att städerna kunna vara ganska trygga för bondväldet.

Såsom landtrepresentant vill jag på det lifligaste önska och hoppas, att ingen af oss landtmän skall dra i betänkande att rösta för det föreliggande förslaget, till hvilket jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr Gustafsson: Herr talman, mine herrar! Då jag är en af de få stadsrepresentanter, som icke undertecknat den stora motionen om ändring i städernas representationsrätt, så kunde jag icke instämma i herr Hedins anförande, hvilket jag annars gerna skulle gjort. Och då bland dessa få representanter finnas personer af vidt skilda läger, anser jag mig något närmare böra precisera den ställning, jag intar till den föreliggande frågan.

Jag är ense med dem, som önska en inskränkning af riksdagsmännens antal; men detta bör ske genom att öka antalet valmän i valkretsarne, icke genom en inskränkning i städernas representationsrätt. Jag anser det föreliggande förslaget, såväl som den af stadsrepresentanterna afgifna motionen, i flera hänseenden orättvist, framför allt från deras synpunkt, som här icke äro representerade. De utfallna valen hafva i städerna nu senast varit till förmån för just dessa orepresenterade. De hafva genom småfolkets hjälp fått in en och annan

representant, som gerna beaktat deras intressen och gjort sig till talman därför. Skulle man nu vilja helt och hållet hejda denna utveckling i folkvänlig riktning, så är detta en reaktionär åtgärd, då gör man en reform baklänges och begär en handling, lika oklok och farlig som om det skulle falla en maskinist in att täppa till säkerhetsventilen på sin ångpanna.

Mine herrar, det var icke meningen hos dem, som genomförde det nya representationsskicket, att folkmagten skulle öfverflyttas från fyra stånd till *ett*. Redan då höjdes varnande stämmor häremot. Det finnes mycket lärorikt för oss att hemta, om vi se till hvad de gamla erfarna männen då talade i borgareståndet och äfven i andra stånd. Jag skall be att här få anföra några ord af en utaf dem. Det var en talare i borgareståndet, som varnade så här: "Bland dessa faror — nemligen representationsförslagets faror — ställer jag främst den, att om förslaget, antaget till lag, icke lyckas att så, som dess syfte är, snart tillintetgöra den hos bönderna i vissa trakter ännu skarpt framstående ständsandan, utan denna fortfarande kommer att i större delar af landet regera Sveriges besutna allmoge, denna jordbrukande allmoge otvifvelaktigt kan missbruka den öfvervägande magt, som genom förslagets antagande tilldelas allmogen." Detta var varningen. Men vi känna alla den entusiasm, som då fans för förslaget. Man ville icke höra varningen, utan man svarade entusiastiskt så här: "Icke kan det väl vara meningen att uttrycka den tanken, att Sverges allmoge skulle kunna blifva ett för fosterlandets lycka och välstånd fiendtligt element i samhället? Genom klokhed och sann fosterlandskärlek har svenska bonden med heder bevarat sin rätt att deltaga i beslutet om fäderneslandets angelägenheter, och hvad har man för giltig anledning att antaga, att denna allmoge i en framtid skall förlora sitt ursprungliga skaplygne?" Mine herrar, det skall i dag visa sig hvem som hade rätt — de, som varnade, eller de, som tänkte högt om Sveriges allmoge. För min del har jag alltid i likhet med de senare tänkt högt om Sveriges allmoge, och jag skall göra det äfven i dag ända in i sista stunden. Jag hoppas ännu, att det ibland landtmännen skall finnas representanter, med nog skarpsinne, nog politisk blick och framsynthet, att de icke skola vilja ådraga sitt stånd den smälek, att man om det kan säga: "nu hafva allmogemännen för första gången missbrukat sin magt; nu hafva de, som äro valde att föra folkfriheten fram, låtit narra sig att gå reaktionens ärenden."

Om representationen hvilade på allmän rösträtt, då skulle jag vara den förste att vara med om att man skulle välja lika öfverallt. Men, mine herrar, den hvilat ju icke på allmän rösträtt, utan på penningen, på bevillingen, öfver hufvud på skattegrund; och redan år 1866 anmärkte en talare i borgareståndet derom följande: "Efter nuvarande skattegrunder borde, då landet får 130 representanter, städerna få hundra"; och om rättvisa skall vederfaras städerna, så bör 10,000 ändras, om icke lägre, så åtminstone till 3,000". Så såg man saken då. Men när det sedan blef bestämdt genom representationsreformen, att det i städerna skulle vara en på 10,000 invånare, så var det helt visst därför, att städerna hade sådan betydelse i ekono-

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

miskt afseende, att de skulle hafva större representationsrätt; och ingenting har förändrats sedan dess. Om vi fortfarande vilja se saken ur skattesympunkt, skola vi finna att taxeringsvärdet, enligt senaste uppgifter, å landsbygden uppgår till 2,387 millioner kronor och i städerna till 1,084 millioner, eller alltså för landsbygden till 67 procent och för städerna till 33 procent. Inkomsten af arbete och kapital uppgår deremot å landsbygden till 75½ millioner eller omkring 30 procent men i städerna till 181 millioner eller 70 procent. Hela bevillingen efter andra artikeln uppgår för landsbygden till 1,526,000 kronor eller 40 procent, men för städerna till 2,342,000 kronor eller 60 procent.

Nu vet jag mer än väl, att landsbygden har andra skatter, grundskatter och indelningsverk, som städerna sakna; men det kunna vi väl alla vara ense om, att, om den hvilande grundlagsändringen genomföres, dessa skatter snart skola försvinna. Och när det sker, står det abnorma kvar, att städerna hafva en representationsrätt af endast 33 procent, under det att de betala 60 procent af bevillingen.

Hvad nu de formella bristerna beträffar, så har så mycket talats derom, och så starka och goda skäl emot förslaget framdragits, framför allt i Första Kammaren, att jag icke vidare skall tala om dem; ty den, som vill taga skäl, har sannerligen fått så många och så goda, att de väl böra kunna anses tillräckliga. Representationsförändringens fader — han kallas ju så — sade en gång, då man förebrådde honom att det funnes så många brister i det representationsskick, som han framlade: "Folkets förtroende och kärlek till en institution uppväger många institutionens brister." Ja, mine herrar, men om man till dessa brister lägger de stora och många brister, som finnas i det nu föreliggande förslaget, så blifva dessa brister så stora och så många, att folkets kärlek och förtroende icke räcker till att uppbära dem, helst som man måste erkänna, att denna kärlek nog svalnat på senaste tiden.

Jag skall till sist från debatten i Första Kammaren anföra några skäl, som der anfördes *för* förslaget. Jag skall visa herrarne, att här borde de gälla *emot* samma förslag. Det var en talare i Första Kammaren, en af dess förnämsta. Han sade att han länge vacklat huru han skulle rösta; men så kom något, som bestämde honom: det var det öde, som fjerde hufvudtiteln rönt i Andra Kammaren. Han yttrade, att när han såg den stora siffran af 157 röster emot anslaget till artillerimateriel, så förstod han, att stadsrepresentanterna icke längre äro att lita på. Derför röstade han för inskränkning i stadsrepresentanternas antal. Jag vill anföra detta skäl här såsom ett skäl emot förslaget. Det har aldrig ansetts klokt ibland stridande män att söka minska antalet af sina bundsförvandter; men just detta skulle inträffa om förslaget antages. Och detta blefve icke blott en förminskning af sex; nej en mycket, mycket större minskning.

Om detta förslag antages, skola de landtmän, som komma tillbaka nästa riksdagsperiod, kanske med sorg och ånger finna, att många af de platser, som nu innehafvas af deras moderata bundsförvandter, blifvit besatta med hänsynslösa motståndare och bittra fiender.

Man har sökt skrämman de stilla i landet med stadsradikalismen,

och har den i synnerhet varit ett skrämskott i Första Kammaren. Jag tror, att jag med sakkännedom kan yttra mig om denna radikalism, ty jag har noga studerat dess väsen och natur. Redan första året, jag inträdde i riksdagen, hörde jag mycket talas om de radikale, som skulle finnas här, och jag beslöt naturligtvis genast att söka upp dem, för att med dem förena mig. Jag har också under de fem riksdagar jag vistats här gjort de noggrannaste efterforskningar. Jag har sökt efter radikalismen, så som man söker efter en knappål, men jag har icke kunnat finna den. Vid valmöten har jag visserligen förmärkt en eller annan radikal ansats hos personer, som då gått in på mer eller mindre utpreglade vensterprogram, men märkvärdigt nog, när de sedan hafva kommit in i denna kammare, hafva de snart förlorat sin radikala pregel. Jag har sökt förklara detta märkliga förhållande och funnit, att det måtte ha sin orsak i den fridfulla landtluft, som herskar i denna kammare och som har en märkvärdigt modererande kraft.

Jag kan försäkra herrarne, att om man tager en sådan radikal, sedan han blott ett par månader vistats här, och visar fram honom för hans valmän, så skola dessa med en mun ropa: nej, den der är inte samma karl, som vi skickat dit! Ja, jag tror knappast, att han skulle kunna känna igen sig sjelf.

Mine herrar, märken mina ord, den radikalism, med hvilken man försöker skrämma eder, är af en helt annan natur. Funnes sådana radikaler i denna kammare, så varen förvissade om, att de skulle med nöje rösta för detta förslag, emedan intet kan vara mer egnadt att gifva dem vapen i händerna, än just detta missbruk af magt. Den klyfta mellan stad och land, hvarom så mycket talats, men som på senare tider icke funnits till, den skall, om föreliggande grundlagsändring blir lag, åter brytas upp. Men den skall då icke blifva blott en klyfta mellan stad och land, utan sträcka sig ut öfver hela landet, skiljande detta i två hälfter, med egendomsegarne å ena sidan och de egendomslöse å den andra. Och denna klyfta skall icke kunna jemnas förr än man som fyllnadsämne kan begagna spillrorna af ett ramladt klassvälde.

Då jag röstar emot detta förslag, är det icke af fruktan, att folkfriheten derigenom skulle kunna hindras i sin utveckling, utan därför, att jag föredrager en utveckling i lugn framför en utveckling, framtvungad under strider, fulla af bitterhet och hat. Det är därför att jag vill söka hindra en sådd af splitets draktänder, ur hvilken skall växa upp en skörd af tvedrägt mellan dem som kunde och borde stå här som bröder och bundsförvandter under samma fana, under frihetens banér.

Jag yrkar afslag.

Herr Romberg: Herr talman, mine herrar! Vi äro i dag försatta i det egendomliga predikament, att vi hafva att rösta om upphäfvande af våra egna riksdagsmannamandat, om, huruvida vi fortfarande skola innehafva det förtroendeuppdrag, våra valmän gifvit oss. Antages det nu föreliggande hvilande förslaget, och blir det af Kongl.

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Maj:t sanktioneradt, så finnes det nemligen från och med den stunden, i kraft af regeringsformens åttioandra paragraf, här i landet *icke mera någon i grundlagsordning sammansatt riksdag*; och regeringen måste ofördörligen utskrifva nya val.

Under sådana förhållanden kan det vara obehagligt att tala mot förslaget, ty det skulle lätt kunna tolkas, som om man talade i eget intresse. Jag skall emellertid icke låta vare sig fruktan för en sådan misstanke eller hänsyn till det förmenta egna intresset hindra mig att i en så viktig angelägenhet som denna öppet och ärligt uttala min åsigt. Och den är i första rummet, att det nu föreliggande förslaget, såsom af flere talare redan utförligt framhållits, lider af så väsentliga brister i förmeit hänseende, att det redan på denna grund måste anses vara omöjligt att antagas såsom grundlag af en betänksam lagstiftande församling. Det bör vara det desto mer för närvarande, som det redan föreligger ett annat förslag, undertecknad af sjuttio bland denna kammars ledamöter från städerna, ett förslag, gående i samma riktning som det nu hvilande, men i hvilket man sökt undvika dettas fel och brister. *Hvad är det då, som är å färde* och som gör att man brådskar till den grad med att få till stånd en ändring af grundlagen i detta hänseende, att man icke ens drager i betänkanade att förderfva vår gamla hederliga svenska grundlag, genom att deri intaga bestämmelser, om hvilka man nödgas medgifva och erkänna, att de i praktiken blifva omöjliga att tillämpa, utan att regeringen ständigt måste träda emellan och tumma och reglementera, för att få det att gå i hop? Jo, mine herrar, man säger, att magten i Riksdagen håller på att gå landtbefolkningen ur händerna och öfvergå till städerna. Finnes det då verkligen någon den ringaste anledning till en sådan klagan för närvarande? Nej. Är icke det så kallade landtmännaintresset i riksdagen redan nu ensamt för sig så mäktigt, att, då det håller tillsammans, det beherskar och dominerar alla de öfriga intressena? Jag säger "*alla de öfriga intressena*", ty, ehuru man ofta är benägen att glömma detta, så finnes det verkligen äfven andra fosterländska intressen, som kunna göra anspråk på att blifva tillgodosedda inom riksdagen, t. ex. skogshandteringen, bergsbruket, fiskerinäringen, industrien, handeln, sjöfarten och den andliga odlingen. Jag skulle tro, att äfven dessa få ega rätt att finnas till, i fall den svenska nationen skall ega bestånd och gå framåt. Såsom idealet för en folkrepresentation, borde man väl, det är åtminstone min mening, tänka sig en *sådan* representation, i hvilken *alla* fosterländska intressen vore så pass jemnstarkt företrädde, att de hvart för sig kunde med fullt förtroende öfverlemna sin sak i representationens händer, förvissade om att den der skulle röna en fullt opartisk behandling. *Mig undras*, huru den svenska Riksdagen för närvarande fyller detta kraf, och hvilka intressen det är, som kunna hafva anledning att klaga öfver, att de äro behandlade som *styf barn* i det gemensamma fädernehuset.

Man har anmärkt och påpekat, att det skulle kunna uppvisas fel äfven i det förslag, som af de sjuttio stadsrepresentanterna blifvit framlagt. *À la bonne heure!* Det kan nog så vara, att några felaktigheter äfven der kunna förefinnas. Dessa *kunna* dock rättas, men de

svåra fel, som förekomma i det förslag, som vi nu snart skola rösta om, de *kunna icke* rättas, ty det förbjuder grundlagen, och *detta är den stora skilnaden*.

Herr talman, jag är en bland undertecknarne till de sjuttios motion, och jag står för hvad jag undertecknat. Jag yrkar afslag på det hvilande grundlagsförslaget och vill särskildt hafva sagdt, att jag gör detta *derför*, att jag icke kan taga på mig ansvaret att hafva tillstyrkt ett grundlagsförslag, som är i formelt hänseende så bristfälligt som det föreliggande.

*Angående
ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Som ännu åtskillige talare anmält sig för afgifvande af yttrande i förevarande ämne, men tiden var långt framskriden, uppsköts den vidare öfverläggningen till i afton kl. 7.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,18 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.